İŞÇİ PARTİSİ ÖNCE TABANDAN NASIL KOPARILDI, SONRA DA NASIL YOZLAŞTIRILDI ?

Türkiye İşçi Partisi yeniden kurulurken

Türkiye İşçi Partisi'nin ikinci defa kuruluşu hazırlıklarının şu son günlerde tamamlanmak üzere olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Bu tekrar kuruluş artık kesinleştiğine göre; partinin bugünkü şartlar içinde gerekli olup olmadığını tartışmayı, geç kalmış bir girişim sayıyoruz. Bunun için ikinci kuruluş üzerinde durmanın değil de, 27 Mayıs sonrası girişilen Türkiye İşçi Partisi'nin ilk kuruluşu, başlangıçtaki gelişmeleri ve sonraki dönemleri hakkında, bugüne kadar bilinmeyen bazı gerçekleri açıklamanın daha faydalı olacağına inanıyoruz. Bu gerçekleri aydınlatmak suretiyle; yeniden yapılmakta olan T.İ.P.'nin ikinci kuruluş hazırlığına olumlu yolda bir uyarıda ve katkıda bulunduğumuz kanısındayız.

1961 yılında Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşunu gerektiren nedenleri, şartları ve sonraki gelişmeleri ele almadan önce, daha eski yıllara, 1946 yılına ve ondan sonraki yıllarda olan işçi hareketlerine de değinmek zorundayız.

1946 yılında ortaklaşa alınan karar sonucu **«Türkiye Sosyalist Partisi»** Esat Adil'in Genel Başkanlığında kurulduğu zaman, yöneticilerin amacı; ilk aşamada sakıncalı buldukları politik teşkilâtlanmaya girişmek değildi. Mustafa Börklüce gibi, (T.K.P. Kurucu ve Merkez Komitesi Üyesi) eski ve tecrübeli bir devrimciden; Esat Adil Müstecaplıoğlu gibi, Burjuva Devletini ve Bürokrasiyi iyi tanıyan bir idareci ve teşkilâtçıdan; Hüsamettin Özdoğu gibi işçilikten gelen ve teorik - pratik eğitmiden geçip T.K.P.'nin en yetenekli militanı (T.K.P. Merkez Komitesi Üyesi) olarak işçi örgütlenmesini yürütmede tecrübeli bir elemandan oluşan Parti yönetimi; zaten sun'i olarak yaratılan ve pek emin olmayan bir özgürlük ortamında legal faaliyete giriştiklerinin bilincinde idiler. Bunun için de bir çok Sosyalisti ortaya çıkararak harcanmalarına sebeb olabilecek politik teşkilâtlanmadan ziyade, sendikalar kurarak işçilerin geniş şekilde bu sendikalarda toplanmasını sağlamak

(Devamı 5. Sayfada)

DEVRİMCİ DÜŞÜNCEDE

GERÇEĞİN SESİ

DEVRİMCİ DAVRANIŞTA

Onbeş günde bir çıkar siyasî gazete ★ Yıl : 1 Sayı : 3 ★ 13 Mart 1975 Fiatı: 200 kuruş

C.H.P.'yi ve Ecevit'i böyle tanıyoruz, Şartlı güçbirliğini böyle anlıyoruz

İkinci sayfamızdaki **«Eleştiri ve Sentez»** yazı serisinde bilimsel olarak açıklamaya giriştiğimiz gibi, 1923 Cumhuriyet Devrimi; Millî Burjuva devrimidir. Emperyalizme, yerli Komprador Burjuvaziye ve Feodalizme karşı yapılmıştır. O zamanki Halk Fırkası da (C.H.P.), Devrimi yapan Millî Burjuva'nın (Anadolu Burjuvası) partisidir. Fakat Türkiye'deki Millî Burjuva devrimi; burjuva devrimler çağı olan 17. ve 18. asırdan çok sonraları, Emperyalizm çağında yapıldığı için bazı özellikler taşır. Türkiye Millî Burjuvazisi, başlangıçta Anti-emperyalist olduğu halde devrimini geç yaptığı, Demokratik Devrimini de zamanında ve gerçak anlamda tamamlayamadığı için kapitalist gelişme imkanı bulamamıştır. Ve bir süre sonra tekrar Emperyalizm ile işbirliği etmek zorunda kalmış ve 1945 ten sonra da hem Emperyalizmle kaynaşmaya, hem de bu süreç içinde tekelleşmeye yönelmiştir.

Fakat bu tekelleşme safhasında, C.H.P. iktidarında bir bölünme olmuştur. C.H.P. den ayrılarak 1945 de Demokrat Parti'yi kuran (Malî Sermayenin temsilcisi) Celâl Bayar ve (Toprak burjuvazisinin temsilcisi) Adnan Menderes grubu; tekelleşmeye yönelik ve emperyalizme dönük Burjuvazinin temsilcisi idi. Ve bunlar, C.H.P. nin muhafazakâr burjuva-İnönü kanadının karşısına çıkıp, 1950 yılında seçimi kazanarak, Tekelleşmeye yönelik Burjuvazinin politik iktidarı oldular. Nitekim 1945 yılında Amerika'ya gidip, gelerek yabancı sermayeyle açık ilişkiyi kuran ve **«Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu»**nu hazırlatıp, Meclis'ten geçirten Vehbi Koç'un sonradan Demokrat Parti'ye yaptığı maddi yardımlar bunun için yapılmış ve diğer büyük sermaye teşekküllerinin desteği de bunun için olmuştur.

Zamanla Adnan Menderes kliğinin enflâsyonist ve tutarsız ekonomik politikası ve dış politikası kendilerini yurt içinde çıkmaza soktu. Ve Menderes'in akibetinden ümidini kesen Amerika da yaptığı yardımı (!) kesti. Bunun üzerine Menderes, Zorlu ve Polatkan üçlüsü (birazı da şantaj olan) bağımsız dış politika gösterisine giriştiler. Fakat bu sırada başlangıçta Amerikan desteğini sağlayan ve onun kontrolunda görünen, sonraları Amerika'nın kontrolundan çıkarak üst yapıda ileriye doğru bir atılım haline dönüşen 27 Mayıs Hareketi ve iktidarı oldu. Ve Amerika'ya şantaja kalkışan Menderes, Zorlu ve Polatkan asıldılar. (Malî Sermayenin temsilcisi) Celâl Bayar kurtuldu.

Ardından Demokrat Parti'nin devamı olan Adalet Partisi kuruldu ve iktidar oldu. Bundan sonra da, gerek Büyük Sermayenin tekelleşmesi ve Amerikan emperyalizmi ile kaynaşması; gerekse Tekelci Burjuvazinin politik iktidarı olan A.P. nin Amerika'ya politik bağımlılığı giderek daha da arttı.

Bu arada 1960'dan sonra C.H.P. de bazı gelişmeler daha oldu. Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısındaki nicelik (Kantitatif) değişme ve gelişmelerine kendini uyduramayan tutucu Burjuvazinin temsilcisi Turhan Feyzioğlu ve ardından asıl Büyük Burjuva muhafazakârı İnönü ve grubu, C.H.P. den ayrılmak zorunda kaldılar. C.H.P. de Ecevit'in genel başkanlığında kendini yenileyerek, 1923 Cumhuriyet Devriminden sonraki Halk Fırkası gibi (C.H.P.); demokratik (burjuva) atılımlara yönelik, Cumhuriyetçi Burjuva Partisi niteliğine büründü. Ve özellikle, gelişmekte olan yerli büyük sanayii kesiminin desteğini sağladı.

Bugün Türkiye'de Sermaye kesiminde asıl çatışan güçler; (Demokratik) Burjuva Partisi C.H.P. ve Ecevit ile; Amerikan emperyalizminin ve yerli ortağı tekelci burjuvazinin temsilcileri A.P., Süleyman Demirel ve perde arkasındaki Celâl Bayar'dır. Diğer burjuva partileri de bu asıl çatışmada, Emperyalizm ve tekelci burjuvazi saflarında yer almaktalar ve tümü ile Faşist ve reaksiyoner **«Milliyetçi Cephe»** olarak örgütlenmektedirler.

Ancak, Amerikan emperyalizminin ve yerli Tekelci Burjuvazinin ve Milliyetçi Cephe'nin asıl hedefi, C.H.P. ve Ecevit değil; Türkiye'deki devrimci güçler, hareketler, tümüyle İşçi Sınıfının devrimci gelişmesi ve mücadelesi dir. (Demokratik) Burjuva C.H.P. ve Ecevit'ten ise, hiç olmazsa şimdilik devrimcilere karşı bir hareket beklenemez.

Bu durum karşısında ve içinde bulunduğumuz somut şartlarda yapılacak şey; bir yandan (sağ ve sol sapmalar dışında) devrimciler arasında Faşizme karşı birlik ve dayanışmayı sağlamak, İşçi Sınıfımızın politik bilinçlenmesini ve gerçek **«Sosyalist Partisi»**nin kurulabilmesi için gerekli mücadeleyi her yönüyle sürdürmek; bir yandan da C.H.P. ve Ecevit'e (istemese dahi) erken bir seçim için destek olmak ve seçim gerçekleşirse oy vermektir. Çünkü C.H.P. nin bünyesinde gerçekten (burjuva) demokratik güçler vardır. Ecevit'i de (kendi tanımlaması dışında) böylece görürsek daha objektif düşünebilme ve daha esnek davranabilme imkânına kavuşuruz.

Bütün bunların dışında, erken seçim olduğu takdirde bizim asıl gerçekleşmesini arzuladığımız şey şudur:

İşçi Sınıfı devrimcileri olarak C.H.P.'yi destekler, seçimde oy verir ve verdirirken bunun nedenlerini ve C.H.P.-Ecevit iktidarından beklediklerimizi (geçen sayımızda açıkladık), demokratik taleplerimizi ve amaçlarımızı İşçi Sınıfımıza ve Emekçi Halk kitlelerine açık seçik anlatabilmek, en iyi şekilde ulaştırabilmektir. Çünki bu davranış, önümüzdeki (C.H.P. ile) mücadelede ileriye doğru bir adımdır.

Ayrıca, bugünkü somut şartlarda kendi sınıf çıkarları gerektirdiği için burjuva demokratik devrimini daha ileriye götürmek zorunda olan İşçi Sınıfı ve bu görevle yükümlü İşçi Sınıfı militanları; demokratik (burjuva) bir hüviyete bürünen C.H.P. ve Ecevit'i destekler ise, bu kuyrukçuluk demek değildir. Ve yine hiç bir zaman bu; ne bilimsel olarak, ne de Türkiye gerçekleri bakımından İşçi Sınıfının C.H.P. ile bütünleşmesi demek hiç değildir. Asıl bunu iddia etmek; (bilimsellik dışında) Türkiye'de İşçi Sınıfını tanımamak, objektif ve sübjektif şartların değerlendirmesini yapamamak, İşçi Sınıfının devrimci mücadele geçmişini bilmemek ve ona inanmamak demektir.

Ayrıca (geçen sayımızda açıkladığımız) şartlı güç birliği; **«Cephe»** demek değildir. Faşizme karşı masa başında imzalanan ve kağıt üzerinde kalan ütopik güç birliği de değildir. Fakat, (zımnen de olsa) pratikte ve hayatta var olan anlaşmalar, davranışlar ve gerçeklerdir. Bunları görebilmek ve gösterebilmek için de; biraz daha objektif olmak, biraz daha esnek olmak gerekir.

GERÇEĞİN SESİ

ULUSLARARASI KADINLAR GÜNÜ

İlk olarak 1910 yılının 8 Mart günü Danimarka'nın Kopenhag şehrinde Alman asıllı, devrimci kadın savaşçı Klara Zetkin öncülüğünde; Dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen kadın delegelerin katılmasıyla bir toplantı yapıldı. Ve «Uluslararası Kadınlar Birliği» **kuruldu. Bu toplantıda alınan bir kararla, 8 Mart tarihi her yıl için** «Uluslararası Kadınlar Günü» **olarak kabul ve ilân edildi.**

Uluslararası Kadınlar Birliği'nin; günümüze kadar sürdürdüğü devrimci mücadele; Dünya proletaryasının mücadelesinden ve tüm ezilen halkların kurtuluş savaşından ayrı olarak düşünülemez. Tam tersine bunların kopmaz bir parçasıdır. Bu bilinçli ve kararlı mücadelesi sonunda Uluslararası Kadınlar Birliği; dayanışmasının gücünü ve etkisini göstermiş ve Birleşmiş Milletler de, 8 Mart günü ilân edilmek üzere 1975 yılını, Kadınlar Yılı olarak kabul etmiştir.

Türkiye'mizde, Kurtuluş Savaşı sırasında işçi ve köylü kadınlarımızın ve kızlarımızın, Emperyalizme karşı verdikleri kahramanca savaş; Dünya tarihindeki Anti-Emperyalist savaşlarda kadınların verdikleri mücadelenin ilk ve parlak örneklerinden biridir. Yine işçi, köylü aydın tüm emekçi kadınlarımızın ve genç kızlarımızın ve onların binlerce Devrimci öncü ve temsilcisinin; devrimci mücadelenin ekonomik-sosyal-politik her alanında dün ve bugün gösterdikleri örnek direniş ve davranışlar da, Uluslararası Kadınlar Birliği'nin devrimci mücadelesi doğrultusundadır. Ve Dünyadaki tüm emekçi kadınların mücadelesinden ayrı tutulamaz.

Fakat bugün hâlâ ülkemizde, kadını basit bir üretim aracı, satılık mal, odalık ve süs eşyası olarak gören güçler, çevreler ve kişiler vardır. Ve bu anlayış, bazı politikacılar ve partiler tarafından da destek ve teşvik görmektedir.

Türkiyenin devrimci kadın ve genç kızlarının görevi, tüm emekçi kadınlarımızın örgütlenmesini, dayanışmasını sağlamak ve bu tarzda düşünce ve hareketlere karşı mücadeleye girişmek olmalıdır. Bu da ancak, bir Birlik ve çatı altında toplanmakla mümkündür.

Birleşmiş Milletlerin Kadınlar Yılı ilân ettiği 1975 yılında, tüm emekçi kadınlarımızı birleştirmek ve mücadeleye yöneltmek için böyle bir Birliğin kurulması gereklidir.

BAŞYAZI

GEÇMİŞİ ÖĞRENMEK, GELECEĞE IŞIK TUTAR

Gerçeğin Sesi gazetesi; **«Sosyalist Mücadele gerçeklerin üstüne oturtulmalıdır»** sloganı ile yayın hayatına atılmıştır. Bunu mümkün kılabilmek için de, 1. sayıdaki Başyazıda belirttiğimiz gibi; **«Türkiyenin ekonomik-sosyal yapısının ve orijinal sınıf ilişki ve çelişkilerinin doğru olarak tahlil ve tespitini öncelikle ele almaktadır. Ve 1920 Bakû Kongresi'nden beri süregelen «Sosyalist Mücadele»nin tarihinin, bugünkü şartların elverdiği nisbette bilinmesini ve doğru tahlilini de gerekli görmektedir.»** Bu nedenle de geçmişe eğilmek ve sayfalarımızı çoğunlukla geçmişin eleştirilmesine ayırmak zorunluğu doğmaktadır.

Oysa, asıl mücadelenin bugün ve gelecekteki günlerde verileceği gerçeği apaçık ortada dururken; her doğan gün, önümüzdeki çözülmesi ve aşılması gerekli sosyal sorunlarımıza yenilerini katarken; gözlerimizin ileriye, daima ileriye dönük olmasının en zorunlu olduğu bu karmaşık Dünya ve Türkiye ortamında, geriye dönüp, tarihin sayfalarını karıştırmak ve geçmişin hatalarıyla uğraşmak ne derece doğrudur, ne derece gereklidir ve ne derece devrimciliktir?...

Bazı çevrelerden, bazı dostlardan ve okuyuculardan gazetemize bu şekilde eleştiriler ve uyarılar gelmektedir...

Gerçekten de, bugünlere ve yarınlara dönük olmadan, tarihin derinliklerinde boğulup kalmak ve geçmişin sadece eleştirisini yapmakla yetinmek; ne doğrudur, ne gereklidir ve ne de devrimciliktir!.. Buna biz de, katılıyoruz.

Ancak, **«Sosyalist Mücadele»** tarihimizi hata ve sevaplarıyla ortaya koyarak deneylerinden bugün ve gelecek için ders çıkartmak amaçlanıyorsa, geçmişte Türkiyenin yanlış tanınarak çizilen Devrim **«Strateji ve Taktiği»,** bugünlere kadar etkisini sürdürmüş ve Türkiyenin Devrimci Mücadelesini başarısızlığa sürüklemişse, pek tabii bu eleştiriler yapılmalıdır ve yapılacaktır. Yalnız geçmişle uğraşmak olmadığı için, aynı zamanda bugünkü ve gelecekteki Devrimci Pratiğe de ışık tutacağından bu eleştirilerin yapılması doğrudur, gereklidir ve de devrimciliktir.

Biz bunun böyle olduğuna inanıyoruz ve okuyucularımızdan da, geçmişle ilgili yazılarımızı bu açıdan değerlendirmelerini istemekte kendimizi haklı sayıyoruz.

GERÇEĞİN SESİ

Emperyalist Tekellerin ve Kissinger'in Politikası:

«TAVŞANA KAÇ, TAZIYA TUT!..»

Sovyetler Birliği'nin başı çektiği Sosyalist Kampın ekonomik rekabeti, başarısı ve Detant Politikası; zaten iç ve dış pazar darlığı çeken Kapitalist (Emperyalist) kampı ve özellikle onun başı olan Amerikan kapitalizmini (emperyalizmini) bir Genel Krizin içine itti. Genel krize karşı tedbir olarak sarıldıkları politika, yani silâhlanma masraflarını arttırmak ve savaş sanayiine iç ve özellikle dış pazarlar sağlamak politikası da istedikleri gibi yürümüyor.

Bu yüzden zor durumda olan Amerikan emperyalist tekellerinin ve Pentagon'un politika alanındaki temsilcisi Kissinger de kuyruğuna basılmış gibi bir o yana bir bu yana seğirtip durmakta ve içine düştükleri bu çıkmazdan kurtulmak için çareler aramaktadır. Bu arada Türkiye'ye de uğramış ve çeşitli temaslar yapmıştır.

Amerikan Emperyalizmi, uyguladığı 12 Mart operasyonu sırasında iktidara gelen Nihat Erim ve ona baskı yapan Tağmaç vasıtasıyla Haşhaş ekimini yasaklattı. Ardından başka ülkelerde ve kendi ülkesinde haşhaş ekimine girişti. Ecevit iktidarı Haşhaş yasağını (Amerika'ya rağmen) kaldırdı, Amerika bu sefer bizim haşhaşlara müşteri oldu. Yine aynı Amerika; Türkiye'nin müdahele edeceğini bildiği halde Kıbrıs'ta Samson'a darbe yaptırttı. Ardından Türkiye'nin Kıbrıs'a çıkartma yapmasına göz yumdu (Perde arkasından teşvik etti). Sonra da Türkiye Ada'yı işgal etti diye Kongre, yardımı(!) kesti(!). Şimdi de Kissinger Askerî yardımın(!) Nato tarafından sağlanması için müdaheleye(!) girişecekmiş.

Uyanan Yunan Halkına karşı da Yunanistan'da önce Papadopulos'u iktidara getirdi. Arkasından onu ekarte ederek yine kendi adamı olan Gizikis'i başa geçirdi. Ve Samson'a Kıbrıs'ta darbe yaptırarak Gizikis'i de saf dışı ettirdi. Şimdi İktidar Karamanlis'tedir. Ve Türkiye Tekelci Burjuva iktidarı ile Yunan Tekelci Burjuvazisinin iktidarı (Halklara rağmen) çatışma içinde görünmek zorundadır. Ve buna Amerika tarafından itilmektedirler.

Bu **«Tavşana kaç, tazıya tut!»** politikası, Amerika'ya bağımlı diğer az gelişmiş ülkelerin gerek içinde ve gerekse o ülkelerin kendi aralarındaki çatışmalarda da aynen sürdürülmektedir. Örneğin İsrail ile Mısır arasındaki çatışmada, son günlerde bu durum daha belirgin şekilde görülüyor.

Fakat Amerikan emperyalist tekellerinin, Pentagon'un ve onların adamı Kissinger'in bu uygulamalarını; kendi açılarından başarılı bir politika ve Kissinger'in politik dehasının belirtisi olarak saymak yanlıştır. Bu durum tam tersine, Emperyalist tekellerin, Pentagon'un ve Kissinger'in; Genel Krize karşı tek çıkar yol olarak sarıldıkları **«Savaş sanayiine pazar yaratmak»** ta çok zor duruma düştüklerinin belirtisidir. Ve tutarsız, çelişkilerle dolu da olsa bu politikaya devam etmek zorunda olduklarını gösterir.

Türk - İş I. Kurultayı Dolayısiyle

Türk-İş'in I. Kurultayı 8-Mart-1975 günü başladı ve 4 gün devam etti. Türk-İş'in bu kurultayı hakkında gelecek sayımızda geniş kapsamlı bir yazı yayınlayacağız.

Ancak şimdiden şunu belirtmekte fayda görüyoruz:

Türkiye'nin hızla gelişen objektif şartları ve İşçi Sınıfımızdaki hızla artmakta olan politik bilinçlenme; en tutucu sendikacıları bile, işçi önünde konuşurken hesaplı olmak ve demokratik, ilerici, hatta devrimci sloganlar atmak zorunda bırakıyor. Türk-İş Kurultayı'nda da bu aynen görüldü.

Yıllardır, İşçi Sınıfını aldatan, oyalayan, onun gerek ekonomik savaşını geliştirmesini, gerekse demokratik hak ve özgürlüklerini sağlamasını ve gerekse politik bilinçlenmesini engelleyen Türk-İş yöneticileri ve Türk-İş'e bağlı sarı sendikaların tutucu yöneticileri; şimdi el-

(Devamı 6. Sayfada)

12 MART ÖNCESİ SOSYALİST HAREKETİ ÜZERİNE

ELEŞTİRİ ve SENTEZ

Orhan MÜSTECAPLI

— III —

Şefik Hüsnü Deymer ve ona dayanan Mihri Belli Türkiye'yi yanlış tanıdılar — yanlış tanıttılar

Geçen sayımızda; gerek Şefik Hüsnü Deymer'in gerekse ona dayanan Mihri Belli'nin 1908 Meşrutiyet Devrimini de, Cumhuriyet Devrimini de Sosyal Devrim saymadıklarını açıklamıştık. Şefik Hüsnü Deymer'in yabancı sermayeye bağlı yerli burjuvazinin (Komprador burjuva) yaptığı 1908 Meşrutiyet Devrimini; «Abdülhamid'i devirme amacını güden meşrutiyetçilik hareketi» olarak tanımladığını, Lenin'in «Milli burjuva devrimi» dediği Cumhuriyet Devrimini de çeşitli yanılmalarından sonraki tahlilinde, kendi deyimiyle; Anadolu zenginlerinin yardımıyla «asker, sivil bürokratlar ve onların küçük-burjuva partisi olan Halk Fıkrası» tarafından yapılmış «siyasal burjuva devrimi» olarak gösterdiğini belirtmiştik. Şefik Hüsnü'nün bu iki devrimin karakterini tesbitte ve devrimlerde sınıfların yerini tayinde yanılmasına rağmen, Cumhuriyet Devriminin başından beri Anadolu burjuvazisinin (yani Milli Burjuvazi) rolünü gördüğünü ve kabul ettiğini (Aydınlık'taki yazılarından örnekler vererek) bildirmiştik. Mihri Belli'nin de Cumhuriyet Devrimine «siyasal devrim» ve «bir türlü sosyal devrime dönüşemiyen küçük burjuva radikal atılımı...» teşhisi koyduğunu ve üstelik Şefik Hüsnü'nün kabullendiği Milli Burjuvazinin rolünü de inkâr ederek «İzmir İktisat Kongresi'nde, birçok iç ve dış etkenler yüzünden liberalizm yolunu tutan, müslüman Türklerden bir Milli Burjuvazi yaratarak kapitalist yoldan kalkınma hayaline kapılan Ankara Hükümeti...» demek garipliğine düştüğünü (yazısına dayanarak) açıklamıştık. Son olarak da Şefik Hüsnü'nün ve Mihri Belli'nin görüşlerini yansıtan Emekçi Dergisinin Kasım 1974 tarihli 1. sayısındaki, Mihri Belli'nin olması muhtemel olan yazıda:

«Türkiyenin feodal ilişkileri barındıran bağımlı kapitalist düzeni, burjuva devrimler çağında bir burjuva demokratik devrimden geçerek kapitalist gelişme olanağını bulmuş olan batının kapitalist ülkelerinin düzeninden nitelik bakımından farklıdır.» dendiğini nakletmiştik.

Emekçi Dergisinde yer alan ve öncekilere göre hayli değişik olan bu en yeni görüşe göre;

Türkiyenin düzeninin (feodal ilişkileri barındırsa ve bağımlı da olsa) artık «Kapitalist bir düzen» olduğu kabul ediliyor. Fakat Türkiyanin kapitalist düzeni; Batının kapitalist ülkeleri gibi «... burjuva devrimler çağında bir burjuva demokratik devrimden geçerek kapitalist gelişme olanağı...» bulamadığı için «... batının kapitalist ülkelerinin düzeninden nitelik bakımından farklıdır» denerek (açıkça söylenmemekle beraber) Türkiyede burjuva «Sosyal devrim»inin yapımadığı tekrarlanıyor.

Emekçi dergisinin bu yeni görüşünü, Şefik Hüsnü'nün ve Mihri Belli'nin geçen sayıda açıkladığımız ve yukarıda da kısaca değindiğimiz önceki görüşlerini de gözönünde tutarak 3 şekilde yorumlayabiliriz:

1 — Batının kapitalist ülkeleri nitelik (kalitatif) değişme olan burjuva sosyal devrimlerini, «burjuva devrimler çağında» yapmışlar; nitelik değişmesi olmayan «... burjuva demokrtaik devrim»den de geçerek kapitalist gelişme olanağını bulmuşlardır. Bunun için de «Türkiyenin feodal ilişkileri barındıran bağımlı kapitalist düzeni»nden nitelik bakımından farklıdırlar. Burjuva demokratik devrimi nitelik (kalitatif) değişme olmadığına göre, bu nitelik farklılığına; nitelik değişmesi olan «Burjuva sosyal devrimi»nin Türkiyede yapılamayışı, Mihri Belli'nin 1971 yılındaki deyimiyle «bir türlü sosyal devrime dönüşemeyen küçük burjuva radikal atılımı...» sebeb olmaktadır.

Emekçi'nin görüşü başka bir şekilde daha yorumlanabilir ki o da şudur:

2 — Türkiyede olduğu gibi «...burjuva devrimler çağında» yapılmayıp, daha sonra (Emperyalizm çağında) yapılan ve Türkiyenin kapitalist düzen olduğu artık (kendilerince de) kabul edıldiğine göre, sınıfsal olması icap eden «burjuva devrimi»; burjuva devrimler çağında yapılmadığı için ve ardından burjuva demokratik devrimi de gelmemişse (Veya Türkiyede olduğu gibi demokratik devrim henüz tamamlanamamışsa), bu sınıfsal burjuva devrimine «Sosyal devrim» denemez.

Veyahut da:

3 — Kapitalist düzen kurulabilmesi için, yani; burjuvazinin Politik sınıf iktidarını kurup, kendi üretim biçimi olan kapitalist üretim biçimini egemen kılabilmesi için; sınıfsal devrim olan, burjuva sosyal devriminin yapılması şart değildir. Şefik Hüsnü'nün deyimiyle; «asker, sivil bürokratlar ve onların küçük-burjuva partisi olan Halk Fırkası» tarafından yapılan «siyasal burjuva devrimi» yeterlidir.

Başka türlü yorumlamaya imkân göremediğimiz Emekçi dergisinin yeni görüşü de, Şefik Hüsnü Deymer'in 1908 Meşrutiyet Devrimi ile Cumhuriyet Devrimini tahlil ve tesbitleri de ve Mihri Belli'nin Cumhuriyet Devrimi hakkındaki görüşleri de; gerek Marxist-Leninist teoriye ve gerekse Türkiyenin gerçeklerine ters düşmektedir.

1908 Meşrutiyet Devrimini de, Cumhuriyet Devrimini de «Burjuva sosyal devrimi» saymayan Şefik Hüsnü'nün görüşleri, Mihri Belli'nin dayanağı ve hareket noktasıdır. Bunun için de, Mihri Belli'nin bu görüşlerden hareketle ortaya attığı «Milli Demokratik Devrim» tezinin eleştirisine geçmeden önce; «Sosyal Devrim»in genel olarak (soyut) ve Türkiye gerçekleri açısından özel olarak (Somut) tahlil ve tesbitini yapmak zorunludur. Çünkü «Milli Demokratik Devrim» tezini ileri sürenlerin ve uygulayanların teoride ve pratikteki tüm hatalarının temel nedeni; gerek Şefik Hüsnü Deymer'in, gerekse ona dayanan Mihri Belli'nin; «Sosyal Devrimde Politik İktidar Sorunu»nu yanlış anlamaları bu yüzden Türkiyede Burjuva (Sosyal) devriminin yapıldığını görememeleri, kabul etmemeleri ve dolayısıyla Türkiyeyi yanlış tanımaları ve tanıtmalarıdır.

SOSYAL DEVRİM NEDİR?

Geçen sayımızda Sosyal devrimin kısa bir tarifini vermiş, Sosyal devrim; «Yeni ve ilerici bir sosyal sınıfın, kendinden önceki gerici sosyal sınıfı devirerek yerine geçmesi, iktidar olmasıdır» ve bütün «Sosyal Devrim»lerde motor gücü Halklardır demiştik. Ayrıca; «Sosyal Devrim»de esas ve aslolanın iktidar meselesi olduğunu, Devrimi yapan sınıfın iktidar olur olmaz kendinden önceki sınıfın üretim biçim kalıntılarını hemen tasfiye edemiyeceğini; kendi üretim biçimini hemen yerleştiremiyeceğini ve devrimin bütün amaçlarına hemen ulaşamıyacağını ve bunun zamana bağlı olduğunu da belirtmiştik. Örnek olarak da Burjuva Sosyal Devrimi olan 1789 Fransız İhtilâlini ve Sosyalist Devrim olan 1917 Ekim İhtilâlini göstermiştik.

Şimdi de bu konuyu daha geniş şekilde ele alarak önce Sosyal Devrim çağını ve Sosyal Devrimi yaratan nedenleri anlıyalım ve sonra da Sosyal Devrimde politik iktidar sorununun ne olduğunu görelim.

Sosyal devrim çağını ve Sosyal devrimi yaratan gelişmeleri, sebebleri, Sosyal devrimin (Altyapı meselesi olarak) nasıl değerlendirilmesi gerektiğini, Marx; «Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı»nın «Önsöz»ünde en açık ve öz şekilde ortaya koymuştur.

Şimdi Marx'ın bu Önsözdeki açıklamasını biz, doğrudan doğruya kitabın aslından değil de, Mihri Belli'nin bir yazısından, Mihri Belli'nin takdim ve tefsirini de birlikte olarak alacağız. Bu suretle de Mihri Belli'nin Sosyal devrimde temel sorun olan politik iktidar sorununu nasıl atladığını göreceğiz.

Mihri Belli, YAZILAR, 1965-1970 (Sol Yayınları) kitabının 24. sayfasındaki «BUGÜNÜN TÜRKİYE'SİNDE DEVRİMCİ EYLEM NEDİR?» başlıklı yazısının 27. sayfada devam eden kısmında şöyle diyor:

[Genel olarak tarihi materyalizmin ve özel olarak da marksist devrim kavramının en veciz açıklamasını içeren Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı'nın «Önsöz»ünden bazı satırları buraya aktarmanın gereği var. Marx diyor ki:

«Varlıklarının sosyal üretiminde, insanlar, aralarında belirli, zorunlu, kendi iradelerine bağlı olmayan ilişkiler kurarlar; bu üretim ilişkileri, onların maddi üretici güçlerinin belirli bir gelişme derecesine tekabül eder. Bu üretim ilişkilerinin tümü, toplumun iktisadi yapısını, belirli sosyal bilinç şekillerine tekabül eden bir hukuki ve siyasi üstyapının üzerinde yükseldiği somut temeli teşkil eder. Maddi hayatın üretim tarzı, sosyal, siyasi ve genel olarak entellektüel hayat sürecini şartlandırır. İnsanların varlığını tayin eden şey, bilinçleri değildir; tam tersine, onların bilincini tayin eden sosyal varlıklarıdır. Gelişmelerinin belirli bir aşamasında, toplumun maddi üretici güçleri, o zamana kadar içinde hareket ettikleri mevcut üretim ilişkileriyle ya da bunların hukuki ifadesinden başka bir şey olmayan mülkiyet ilişkileriyle çelişkiye düşerler. Bu ilişkiler, üretici, güçlerin gelişmesinin sonucu olan şekiller olmaktan çıkıp, bu gelişmenin önünde engeller niteliğine bürünürler. O zaman toplumsal devrim çağı başlar. İktisadi temeldeki değişme, kocaman üst yapıyı büyük ya da az bir hızla devirir. Bu gibi altüst oluşların incelenmesinde daima, iktisadi üretim şartlarının maddi altüst oluşuyla —ki, bu, bilimsel bakımdan kesin olarak tesbit edilebilir—, hukuki, siyasi, dini, artistik ya da felsefi biçimleri, kısaca, insanların bu çatışmanın bilincine vardıkları ve onu sonuna kadar götürdükleri ideolojik şekilleri ayırdetmek gerekir. Nasıl ki, bir kimse hakkında kendisi için taşıdığı fikre dayanılarak bir hüküm verilmezse, böyle bir altüst oluş dönemi de, bu dönemin kendi kendini değerlendirmesi gözönünde tutularak, onun hakkında bir hükme varılamaz; tam tersine, bu değerlendirmeleri maddi hayatın çelişkileriyle, sosyal üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki çatışmayla açıklamak gerekir... Geniş çizgileriyle, asya üretim tarzı, antik çağ, feodal ve modern burjuva üretim tarzları sosyal-ekonomik şekillenmenin ileriye doğru gelişen çağları olarak nitelendirilebilirler...» (Marx, Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı, Sol Yayınları, Ankara, 1970 s. 23-24.]

Mihri Belli, Marx'ın, Sosyal devrimlerin neden olduğunu ve sosyal devrimin ne olduğunu (Nasıl olduğunu değil) anlatan sözlerini; sanki Marx-Engels-Lenin; sosyal devrimin gerçekleşmesinde politik iktidar sorununun temel sorun olduğunu belirtmemişler ve özellikle üstünde durmamışlar gibi, konuya açıklık getirmeden şöyle tefsir ediyor:

«O halde devrim, toplumların ileriye doğru gelişmeleri sonucu değişikliğe uğrayan üretici güçlerle, henüz değişikliğe uğramamış olan üretim ilişkilerinin (mülkiyet ilişkilerinin) çatışması ve sonuçta üretim ilişkilerinin üretici güçlere uygun biçimde değişikliğe uğramasıdır. Yani (üretici güçlerle üretim ilişkileri birlikte üretim tarzını teşkil ettiklerine göre) devrim, üretim tarzının değişmesidir .Bir üretim tarzından daha ileri bir üretim tarzına geçiştir. Budur marksist devrim anlayışı. Besbelli ki, devrimi, iktidar değişmesi gibi bir üstyapı olayı şeklinde yorumlamak, marksist devrim kavramı ile çelişen bir tutuma düşmek olur.»

Mihri Belli her ne kadar bu sözlerinin arkasından; son cümlesinin manasını açıklamaya girişiyorsa da, Sosyal devrimde «Politik iktidar» sorununa yine açıklık getirmeden şöyle diyor:

«Bu konu üzerinde özellikle duruyorum, çünkü bizde devrim lafı çok kullanıldı. Bir reform olan harf inkılâbı diyelim. İnkılâp lafı kullanılır, ama bir reformdur. İnkılâp devrim olduğuna göre, harf devrimi, şapka devrimi, kıyafet devrimi filân diye gitmiş. Devrimin bilimsel anlamı, üretim tarzında değişikliktir. Ve üretim tarzında değişiklik de, yeni üretim tarzını kurmakta çıkarı olan sınıfın ya da sınıfların eski üretim tarzını muhafaza etmekte çıkarı olan sınıf ya da sınıflara karşı galebesiyle olur. Devrim budur.»

Oysa, (Türkiye bakımından) asıl aydınlık kazanması gerekli ve şart olan; bu son cümledeki, yeni sınıf ya da sınıfların, eski sınıf ya da sınıflara karşı galebesi sorunudur. Bu galebenin nasıl gerçekleştiğidir. Yani; sosyal Devrimde politik iktidar sorundudur.

Bunun için de bizim sosyal devrim konusunda 2. sayıda kısaca söylediklerimizi, daha geniş olarak hemen hemen aynı sözlerle ve örneklerle ele alan ve 2. sayımızın basılışından bir ay sonra piyasaya çıkan ve yeni elimize geçen bir kitaptan «Toplumsal (sosyal) devrim» bölümünü okuyalım. Bu kitap bizi; Sosyal devrimi ve politik iktidar sorununu Marx-Engls-Lenin'in ayrı ayrı kitaplarından alıntılar yaparak özetlemek ve açıklamak mecburiyetinden kurtardığı gibi, konuyu doğal olarak bizden daha yetkili biçimde özetliyor ve konuya daha yetkili biçimde açıklık getiriyor. Bu kitap, Sovyet bilim otoritelerinin yardımıyla «Kuzinen başkanlığında bilim emekçileri ve parti militanları tarafından kollektif bir biçimde hazırlanmıştır» Kitabın adı: «Marksizm-Lenizm'in İlkeleri I-diyalektik ve tarihi materyalizm» dir.

Sayfa 294'den aynen alıyoruz:

«Toplumsal (sosyal) Devrim

Sömürücü toplumun gelişmesinin itici gücü olan sınıf, savaşlarının rolü, özellikle bir ekonomik oluşumun yerini bir diğerine bıraktığı zamanlarda, yani toplumsal (Sosyal) devrim sıralarında çok belirgin bir biçimde kendisini gösterir.

Toplumsal (Sosyal) devrimin temelini oluşturan, üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasındaki çatışma, eski üretim tarzının evrimi sırasında yavaş fakat ilerici bir şekilde olgunlaşır. Fakat bu çatışma, egemen üretim ilişkileri tamamıyla ortadan kalkmadıkça çözülemez, bunu derece derece değişimlerle gerçekleştirmek olanaksızdır. Bu ilişkiler, üretim güçlerinin düzeyine karşılık olmaktan çıktıkları zaman bile hâlâ egemen sınıfların çıkarlarıyla ayrılmazdırlar. Egemen sınıflar ancak toplumda geçerli olan mülkiyet şekli değişmeden kaldığı sürece asalak hayatlarını sürdürebilir, ayrıcalıklı durumlarını devam ettirebilirler. Hiçbir sömürücü sınıf, isteğiyle üstünlüğünün kaynağı olan mülkiyetten vazgeçmemiştir ve vazgeçmez.

Ayrıca, eskimiş bir yönetici sınıf, toplumun tümününkinden farklı çıkarları olan basit bir birey grubu değildir; bu, uzun süre iktidarda kalmış örgütlü bir güçtür. Yönetici sınıfın elinde devlet, yani güçlü bir baskı aracı vardır. Çıkarları siyasal ve ideolojik üstyapı tarafından savunulur. Eski üretim ilişkilerinin üstünlüğü iktidardaki sınıfın her türlü ekonomik, politik ve entellektüel hegemonya aracı ile desteklenir. İşte, bu ilişkilerin, diğerleriyle yer değiştirmesi, yeni ekonomik ilişkilerin yolu üzerinden her türlü engeli ve herşeyden önce köhneleşmiş sınıfların politik egemenliğini kaldırmak için bir evrim değil, devrim gerektirir. Böyle bir toplumsal (sosyal) devrim ezilen sınıfların kararlı bir mücadelesini gerektirir. DEVRİMİN TEMEL SORUNU, POLİTİK İKTİDAR, BU İKTİDARIN YENİ ÜRETİM ILIŞKİLERİNİ CİSİMLEŞTİREN SINIFA GEÇİŞİDİR. YENİ SİYASAL İKTİDAR, TOPLUMA EKONOMİK VE TOPLUMSAL İLİŞKİLERDE ZORUNLU DEGİŞMELERİ GETİREN GÜÇTÜR.» (biz majiskülledik)

Yine bu, kitabın 296. sayfasından aynen alıyoruz:

«Toplumsal (Sosyal) Devrimlerin Özellikleri ve İtici Gücü

Tarihte özellikleri ve itici güçleri bakımından birbirlerinden ayrılan çeşitli devrim şekilleri görülmüştür. Devrimin özelliği denince, nesnel içeriği, yani devrimle çözülen toplumsal (Sosyal) çelişkilerin niteliği ve sonunda hangi rejime vardığı anlaşılır. ÖRNEGİN 1789'DA FRANSIZ DEVRİMİ, BURJUVA DEVRİMİYDİ; ÇÜNKÜ FEODAL İLİŞKİLERİ ORTADAN KALDIRMAYI VE KAPİTALİST DÜZENİ KURMAYI AMAÇLIYORDU. RUSYADAKİ 1917 EKİM DEVRİMİNİN HEDEFİ KAPİTALİST İLİŞKİLERİ YOK ETMEK VE SOSYALİST İLİŞKİLERİ KURMAKTI. O HALDE, ÖZELLİĞİ AÇISINDAN BU BİR SOSYALİST DEVRİMDİ.» (biz majiskülledik)

Bunları okuduktan sonra, Mihri Belli'nin Marx'ın görüşlerini özetleyen ve devrimi açıklayan satırlarını tekrar ele alalım. Yukarıda şöyle diyordu Mihri Belli:

«... devrim, üretim tarzının değişmesidir. Bir üretim tarzından daha ileri bir üretim tarzına geçiştir.» Ve şöyle devam ediyordu:

«... ve üretim tarzında değişiklik de, yeni üretim tarzını kurmakta çıkarı olan sınıfın ya da sınıfların, eski üretim tarzını muhafaza etmekte çıkarı olan sınıf ya da sınıflara karşı galebesiyle olur. Devrim budur.»

Peki bu galebe nasıl olur, nasıl sağlanır? İşin bu tarafına hiç dokunmuyor Mihri Belli. Oysa yeni üretim tarzını kurmakta çıkarı olan sınıfın galebesi demek; eski sınıfı devirerek, yerine kendi politik iktidarını kurması demektir.

«Devrimin temel sorunu, politik iktidar, bu iktidarın yeni üretim ilişkilerini cisimleştiren sınıfa geçişi'dir.» Kuzinen (Aynı eser).

Ancak, politik iktidarı eline geçiren yeni sınıf; kendi üretim biçimi olan yeni üretim biçimini ve kendi sosyal görüşünü egemen kılabilir. «Yeni siyasal iktidar, topluma ekonomik ve toplumsal (sosyal) ilişkilerde zorunlu değişmeleri getiren güçtür.» Kuzinen (aynı eser).

Sosyal devrimler tarihte itici güçleri ve özellikleri bakımından birbirlerinden ayrılır. Belli başlı beş ayrı üretim tarzı vardır. Bunlar sırasıyla: 1-Komünal toplum, 2-Kölelik, 3-Feodalizm, 4-Kapitalizm, 5-Sosyalizm'dir.Bu üretim tarzlarının birinden sonrakine geçiş, sosyal devrimdir. Sosyal devrimlerde itici güçler; onu gerçekleştiren sınıflardır. Fakat, devrimle iktidara geçen sınıf hangisi olursa olsun halk kitleleri daima devrimlerin başlıca itici gücü olmuştur. Devrimin özelliği denince de : «devrimle çözülen toplumsal (sosyal) çelişkilerin niteliği ve sonunda hangi rejime vardığı anlaşılır.» Kuzinen (Aynı eser).

Yani, devrimle politik iktidar olan yeni sınıfın hangi üretim ilişkilerini ortadan kaldırıp, yerine hangi üretim biçimini egemen kılmayı amaçladığı, devrimin özelliğini ortaya koyar. Örneğin «1789'da Fransız devrimi, burjuva devrimiydi; çünkü feodal ilişkileri ortadan kaldırmayı ve kapitalist düzeni kurmayı amaçlıyordu. Rusyadaki 1917 Ekim devriminin hedefi kapitalist ilişkileri yok etmek ve sosyalist ilişkileri kurmaktı. O halde, özelliği açısından bu bir Sosyalist devrimdi.» Kuzinen (aynı eser).

Şu halde bir devrime sosyal devrim diyebilmek için; Devrimin tamamlanmasını, amaçlarına ulaşmasını ve devrimi yapan sınıfın kendinden önceki üretim biçimi kalıntılarını tasfiye etmesini, kendi üretim biçimini tamamen yerleştirmesini ve egemen kılmasını beklemek zorunlu değildir. Yalnızca, bu amaçlara yönelik devrimle, politik iktidar olması yeterlidir. İlerici ve yeni bir sosyal sınıf, kendinden önceki eski ve gerici sosyal sınıfı devirerek politik iktidar olur olmaz, hemen amaçlarına ulaşamaz, kendi üretim biçimini hemen yerleştiremez ve egemen kılamaz; eski üretim biçimi kalıntılarını da hemen tasfiye edemez. Bu zamana bağlıdır.

«Ayrıca, toplumsal (sosyal) devrimle aşılan dönemeç, eski toplumun salt ve basit bir biçimde olumsuzlaması, onun gerçekleştirdiklerinin inkârı demek değildir. Böyle olsaydı, toplumsal (sosyal) gelişme olamazdı; her devrimden sonra yeni baştan, her yönüyle toplumu yaratmak gerekirdi, insanlık ilkel devreyi aşamadan yerinde sayar dururdu. Gerçekte, toplumsal (sosyal) devrim hiç bir zaman eski toplumda var olan her şeyi bir kenara atmaz, ancak eskimiş olanlar, ilerlemeyi engelleyenler bir yana bırakılır. Geri kalanı devam ettirilir, korunur ve geliştirilir.» Kuzinen (aynı eser).

Devrilen eski ve gerici sosyal sınıf, bir aksi-devrim ile politik iktidarı tekrar eline geçirmediği sürece de sosyal devrim devam eder; sosyal düzen gelişir, değişir ve yeni bir sosyal devrime gebe olur. Ancak sosyalist devrimi yapmış bir toplumda yeni bir sosyal devrim olamaz.

Ayrıca, «Burjuva sosyal devrimi» ile «Burjuva demokratik devrimi»ni nitelik ve amaçları bakımından birbirlerine karıştırmamak gereklidir.

Batı ülkelerindeki Burjuva sınıfları; henüz devrimci sınıf oldukları zaman, yani burjuva devrimler çağı denilen 17. ve 18. asırlarda, (Nitelik değişmesi olan) burjuva sosyal devrimlerini yaparak sınıf iktidarlarını kurmuş ve altyapıda köylüye toprak, üst yapıda demokratik özgürlükleri sağlayan (Nitelik değişmesi olmayan) burjuva demokratik devrimlerini de tamamlayarak kapitalist gelişme imkânına kavuşmuşlardır.

Fakat bu demek değildir ki; burjuva devrimler çağı aşıldıktan sonra, artık hiç bir ülkede burjuvazi, «Sosyal Devrimi»ni yapamaz ve yapmamıştır. Doğru olan; burjuva devrimler çağı aşıldıktan sonra burjuvazi, bazı özel şartlarda (Türkiyede olduğu gibi emperyalizm çağında) «Sosyal Devrim»ini yapabilse dahi, artık eskidiği ve (Dünya ölçüsünde) devrimci karakterinden çok şeyler yitirdiği için «Demokratik Devrim»ini tamamlayamaz. Bundan ötürü Demokratik devrimi yapmak görevi de kendi sınıf çıkarları gerektirdiği için İşçi Sınıfına düşer.

Gelecek sayımızda bu konuya da açıklık getirdikten sonra, 1908 Meşrutiyet devrimini (Komprador burjuva devrimi) ve Cumhuriyet Devrimini (Milli burjuva devrimi) ele alacağız. Sonra da «Milli demokratik devrim tezi»nin eleştirisine girebileceğiz.

BELGELERLE 1920 - 1946

Neden iki Sosyalist Parti

1946

— III —

İbrahim TOPÇUOĞLU

Ben, Mustafa Börklüce'yi 1921 yılı Mayıs ayında Rusya'da Stavropol şehri Devlet Hastanesinde tanımıştım. Ağabeyim Osman Topçuoğlu, Stavropol şehrinde hem okuyor ve hem de kundura fabrikasında çalışıyordu. Zamanla yetişmiş, 1918 yılında çizme dikiş ustası olmuş, hem de fabrikada gençlik kolu başkanı (komsomol) olmuştu. Rus ihtilâline, fabrika işçileri ve gençlik kolları, bolşeviklerle birlikte iştirak etmiş, zafere ulaşmışlardı. Ağabeyim şehirde bulunan Türklerle ve bilhassa genç Türklerle de temas kurmuş ve siyasete karışmıştı. Bu arada Maksut Ekşi, Ali Rıza Keskin, Mustafa Suphi ve Mustafa Börklüce ile de tanışmış, 14 Temmuz 1919 tarihinde **«Türkiye Komünist Partisi Kurucu Komitesi»** ni kurmuşlardır. 1920 Eylül ayında Bakû'de Türkiye'den gelen delegelerle **«1 inci Kongresi»** ni yapan **«Türkiye Komünist Partisi»** ne iştirak etmiş, **«Merkez Komitesi»** ve **«Gençlik Kolu»** âzalığına seçilmişti. Mustafa Suphi ve arkadaşlarını yola çıkardıktan sonra dönerken tifoya yakalanmış ve yatırıldığı Stavropol şehri Devlet Hastanesinde 16 Nisan 1921 yılında ölmüştür. Mustafa Börklüce ile hastaneye ağabeyimi ziyarete geldiğinde tanıştık ve ağabeyim öldüğünde de cenazesine beraber iştirak etmiştik.

Mustafa Börklüce ile 1928 senesinde tekrar Türkiye'de buluştuk. Ancak, onun Rusya'da geçen hayatını Ali Rıza Keskin'den **(T.K.P. Kurucu Komitesi üyesi)** dinlemiştim. Ali Rıza Keskin yalnız Mustafa'yı değil **«Türkiye Komünist Partisi»** kuruluşunun tamamını ve esasını bana bütün teferruatına kadar anlatmıştı. Bilâhare 1947 yılında Harbiye Askerî Cezaevinde Mustafa Börklüce'nin **(T.K. Partisi Kurucu Komitesi Üyesi)** ağzından da dinlediğim bu tarihçeyi Ali Rıza Keskin'den naklediyorum. Ali Rıza diyor ki:

T. K. P. İLK KURUCU KOMİTESİ NASIL MEYDANA GELDİ

«Ben babadan fırıncıyım. Karadenizin Ardeşen kasabasında doğdum ve büyüdüm. Saratov şehrinde pasta fırını ve pastanemiz vardı. Türkiye.de ilk okulu bitirmiş ama okumanın peşini bırakmamış, Rusya'da da okumaya devam etmiştim. Okumaya çok merakım vardı. Elime ne geçerse okuyordum. Rusya'da inkılâpçılar, broşürler yayınlıyorlar, kitaplar dağıtıyorlardı. Evvelâ gençlik heyecanı, sonradan fikrî bağlılıkla sosyal demokrat, sosyalist ve nihayet Komünist teşkilâtına girdim. Bunlar evvelâ Bolşeviklerce gizli idare ediliyordu ve ihtilâlden sonra da açık olarak çalışmaya başladık.

Çarlık Rusyası zamanında, o devirlerde Karadeniz kıyılarında yaşayan Lâzlar, Çerkezler ve Gürcülerin işyeri ve pazaryeri Rusya idi. Oraya gidip gelmek serbest idi. Bunun için Batum, Poti, Tiflis, Bakû, Kerç, Odesa, Kırım, Rostov, Saratov, Stavropol, Kazansk ve Moskova'ya kadar uzanan bölgelerde çok sayıda Türkler vardı. Bilhassa Rusya'da Lâzların bulunmadığı şehir, hemen hemen yoktu. Lâzlar muhtelif zenaatlarda çalışır, usta kimselerdi. İnkılâpçı, ileri görüşlü, sözünün eri ve cesurdular. Millî Mücadelemizde Mustafa Kemal; Lâzların cesaret ve mertliğine güvenerek Samsun'a çıkmış ve başlıklı delikanlılarla ta Ege denizine kadar akıp gitmişti.

Bu inkılâpçı kimseler, Rusya'da da Çar mezalimine karşı inkılâpçı Bolşevikleri tutmuş ve Rus ihtilâline de büyük katkıda bulunmuşlardı.»

Ali Rıza Mustafa Suphi'yi de şöyle anlatmıştı:

«Mustafa Suphi, 1883 yılında Trabzon ilinin Giresun ilçesinde doğmuştur. Babası valiliklerde memuriyet hizmetinde bulunduğu ve bir çok yerlerde memuriyete gönderildiği için, Mustafa Suphi de muhtelif yerlerde tahsiline devam etmiş ve İstanbul'da hukuk tahsilini tamamlamış, sonra da Paris'e doktora için gitmiş, bitirme tezini de «Türkiye'deki Zirai Teşkilâtın hâl ve istikbali» üzerine vermiştir. Bu tez, kurulmuş jüri heyetince çok beğenilmiş ve 1911 senesinde Fransa'da okunmuş ve kongre tutanağına yazdırılmıştır. Bu suretle tahsilini Fransa'da tamamlayarak İstanbul'a dönmüştür. İstanbul'da muhtelif okullarda öğretmenlik yaparken, Tanin, Servet-i Fünun gazetelerinde de yazılar yazmıştır. Paris'te tahsilde iken muhtelif siyasi eserler okumuş, konferanslar takip etmiş ve gençlik hareketlerine karışmıştır. Dönüşünde Türkiye'de de İttihat ve Terakki istibdadına karşı mücadele etmiştir. Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesinden sonra Sinob'a sürgün edilmiş ve bir müddet orada kaldıktan sonra 1914 yılında tertiplenen Rusya'ya kaçma plânına iştirak etmiş ve Odesa'ya geçilmiştir. Mustafa Suphi, Odesa'dan Kırım'a, Kerç limanında bulunan akrabası Murat Sarı'nın yanına gitmiş, oradan da Moskova'da fırın ve pastanesi bulunan akrabası Oflu Maksut Ekşi'nin yanına geçmiştir. Uzun bir zaman Maksut Ekşi'nin fırın ve pastanesinde kâtiplik yaparken, Bolşevik Komünistlerinden olup geniş Marksist-Komünist bilgiye sahip Maksut Ekşi tarafından esaslı şekilde, Komünist-Marksist, teşkilât ve mücadele taktikleri üzerinde eğitilmiş ve yetiştirilmiştir.

1916 yılında, Çarlık düzeni tehlikeli anlar yaşamaya başlayınca; esaslı iş sahibi olmayan ve göze batan yabancıları toplayarak Uralsk ve Simbirsk'e sürgün ettiler. Esir alınan Türk askerlerini ve yakalanan Bolşevikleri de aynı kamplara gönderiyorlardı.

Mustafa Suphi, bu bölgede de Maksut Ekşi'nin kendisini Bolşevik - Komünistler ile tanıştırması neticesinde onlar tarafından da yetiştirilmiştir. Bu arada esir olarak Uralska'ya gönderilmiş olan, ateşli genç Mustafa Börklüce de, dikkati çekmiş ve Mustafa Suphi tarafından ele alınarak Bolşevik-Komünistlerinin de yardımıyla kısa zamanda esaslı bir Marksist-Komünist bilince kavuşturulmuştur.

O sıralarda 1917 ihtilâli patlamış, süratle gelişmiş ve Rusya'nın her tarafında ihtilâl ordusu zaferden zafere koşmaya başlamıştı. Nihayet 1918 yılı 10 Martında Lenin ve arkadaşları Moskova'yı siyasî başkent olarak kabul edip, Halk Komiserleri Moskova'ya yerleşince, sürgünde olanlar hürriyetlerine kavuşmuş, bunlarla birlikte diğer sürgün Türkler de kurtulmuşlardı. Artık Rusya'nın her tarafında konferanslar tertipleniyor, halk ve gençlik bilinçlendiriliyordu. Osman Topçuoğlu da dahil, gençlik (komsomol) kolu ile Saratov şehrine gelmişler, konferanslar tertipliyorlardı. Benim de samimi arkadaşım olduğu için, sık sık eve uğruyor ve ben de konferansları takip ediyordum.

Tam bu günlerde ben fırında bulunduğum bir anda fırının önünde iki atlı kızak durmuştu. O sene kış çok sert geçiyor ve kar, tipi göz açtırmıyordu. 20 Mart 1919 yılında bulunuyorduk. Kızaktan üç kişi çıktı, bunlardan Of'lu Maksut'u hemen tanıdım. Fakat diğer iki kişiyi tanımıyordum. Maksut Ekşi, Moskova'dan bu kış kıyamette boşuna gelmezdi, hemen dışarı çıktım ve fırına bitişik olan evime davet ettim. Antrede kürklü paltolarını, çizmelerini ve Türk tipi kalpaklarını çıkarıp salona girdiklerinde, oturmadan evvel Maksut onları bana Türk Komünistlerinden Mustafa Suphi ve Mustafa Börklüce yoldaşlar, diye tanıttı. Beni de, bu da Türk Komünistlerinden Ali Rıza diye takdim etti. Karşılıklı oturduk. Hoş beş ederken onlara dikkatle baktım; Mustafa Suphi 30-35 yaşlarında, kara kaşlı, kara gözlü, ince siyah bıyıklı ve keskin bakışlı, yakışıklı bir adamdı.

Mustafa Börklüce ise, 22-24 yaşlarında sarışın, güzel bir delikanlı idi. Her ikisi de uzunca boylu ve her ikisi de iyi giyinmişlerdi. Sıcak çaylar gelip, Rus işi sıralanmaya başlayınca (Rusya'da çok çay içilirdi) Mustafa Suphi konuşmayı açtı.

«Gönderildiğimiz sürgün yerlerinde bir kaç yüz esir Türk askeri vardı, bunlarla temas ettik, içlerinden sekiz - on eleman yetiştirebildik, Mustafa Börklüce onların içinden çıkmış çok kıymetli arkadaşımızdır. Bizleri yetiştirip Bolşevik - Komünist Partisine kaydettiren Maksut ağabeyimiz gibi, meğer Rusya'da tahmin etmediğimiz kadar çok Türk Komünist varmış. Moskova'ya yerleşen Sovyetler hükümeti idarecileri, Lenin, Stalin, Troçki, Zinovyev yoldaşlarla konuşarak Moskova'da Türk Komünistleri Bürosu diye bir yer açtık. Bir taraftan Türkiye'deki Milli Mücadele hareketini izliyor ve Mustafa Kemal'le de muhabereye çalışıyoruz, Türkiye'ye nasıl bir yardımda bulunabileceğimizi araştırıyoruz, diğer taraftan da burada başlangıç olarak; Türkiye Komünist Partisi'ni kurup onu resmi kanallara bildirmek istiyoruz. Onun için ilk Kurucu Komiteyi teşkil edecek değerli arkadaşları seçmeye çalışıyoruz.

Maksut Ağabey, Saratov'da kıymetli bir arkadaş var, gidip onunla görüşelim ve onu da Kurucu Komiteye alalım teklifinde bulundu, sizinle tanışmak ve görüşmek üzere bizi buraya getirdi. Bu hususta fikrinizi bize söyler misiniz?» demişti. Hemen aklıma ağabeyin Osman gelmişti. İki gündür bizim şehre bir gurup olarak gelmişler, konferanslar tertipliyorlardı. Daha dün onunla konuşmuştum ve memlekete gitme hasretiyle yandığını söylemişti. Siz çaylarınızı için, ben fırına kadar geçip işleri tanzim edip atları ahıra çektirir, yemlerini de verdiririm (o devirde motorlu araçlar yoktu. İşler araba ve kızaklarla görülürdü) gelirim dedim ve hemen birini geçtim. Açıkgöz işçilerden birini Osman'ı bulup beraberinde getirmesini tembihleyerek gönderdim. Onlar konferansları akşam ve gece verdiklerinden şimdi kaldıkları otelde olmaları gerekirdi. Çünkü saat 11'di ve onlar öğle yemeklerini otel lokantasında yerlerdi. Ben biraz daha oyalandıktan sonra eve döndüm ve konuya girmeden oyalama konuşmaları yapıyordum. Maksut benim bir maksadım olduğunu anlamış ve konuşmaları başka yollara saptırmada bana yardım ediyor ve bir yandan da koca sakalını sıvazlıyordu. Maksut, bıyıklı, saçlı ve sakallı idi. Biz ona Karl Marks ismini takmıştık ve hakikaten kafası müthiş çalışırdı, ama bu anda o da merak ediyordu. Osman'ı tanırdı, fakat bu şehirde olduğundan haberi yoktu. Yarım saatten fazla zaman geçmişti ki konuya girmememizden Mustafa Suphi'nin endişelendiği artık açıkça seziliyordu.

Saat 12'yi çalıyor ve kapısı açık bitişik yemek odasında yemek masası donatılıyordu ki antre kapısının açıldığını duyduk ve birkaç dakika sonra Osman Topçuoğlu salon kapısını açmış içeriye girmişti. Çizmelerini çıkarmamış, yalnız paltosu ile şapkasını antrede bırakmıştı. Salon kapısı önünde durmuş başını eğip kaldırarak (Zdrasvüytı Drüzya) merhaba dostlar diye selâm vermişti. Vay, vay, vay bu ne sürpriz diye ilk ses Maksut Ekşi'den gelmiş, ayağa kalkmıştı. Onun arkasından Mustafa Suphi ve Mustafa Börklüce de ayağa kalkmışlardı. Osman Topçuoğlu'nun sırtında Partizan giysisi vardı, göğsünde de Komsomol yıldızı takılıydı. Maksut gidip Osman'a sarıldı ve sonra dönerek; bu Osman Topçuoğlu, bunlar da Türk Komünistlerinden Mustafa Suphi ve Mustafa Börklüce diye takdim etti. El sıkışıp kucaklaştıktan sonra tam oturacaklardı ki, haydi sofraya diye çağrıldık ve hep birlikte sofra başına geçtik. Bir araya gelmiş dostların bir kaç kadeh votka içmesi ile endişeler dağılmış, yüzler gülmüş, ortalığa neşe dolmuştu.

Bu kez konuyu Maksut açıkladı. Konuştuk; ben ve Osman dahil Komitenin 7 kişi ile kurulmasına oybirliği ile karar verdik. Mustafa Suphi; eğer bize yetki verirseniz, Kadir Erzurumlu zaten Moskova'da, onunla mutabıkız. Murat Sarı Kerç'te, onunla da temas ederiz, zaten mutabakatımız vardır. Biz Moskova'da program hazırlar, sizlere duyururuz; Moskova'ya gelirsiniz, dediler. Beş kişi orada idik ve ekseriyet vardı, hemen Mustafa Suphi'ye hazırlık yetkisini verdik. Öğleden sonra kızağa binip Moskova'ya gittiler.

Ali Rıza Devamla:

12 Temmuz 1919 günü ben de Moskova'ya gittim. 7 kişi toplandık, durumu inceledik, hazırlanmış 25 maddelik Kurucu Komite programını onayladık. Bu suretle Türkiye Komünist Partisi ilk Kurucu Merkez Komitesi 14 Temmuz 1919 tarihinde kurulmuş oldu. Mustafa Suphi neşriyatlara girişmiş, Türkiye ile sıkı teması sürdürmeye çalışıyordu. İki ay sonra Eylül ayında Moskova'da toplandığımızda Mustafa Suphi; bize:

Türkiye'den kaçıp, Azerbeycan ve Gürcistana geçmiş olan Enver Paşa ve bir kaç taraftarının Türkiye'deki Milli harekâtı arkadan vurmak gayesiyle hareket ettiklerini ve esir askerleri de kandırarak kendilerine çektiklerini, bunlarla bir ordu kurmaya çalıştıklarını haber aldık. Bu Türkiye'nin kurtuluşu için büyük bir tehlikedir. Türkiye'de, Mustafa Kemal, Anadoluya geçmiş Milli bir ordu kuruyor; eğer Mustafa Kemal istilâ ordularını mağlup edemezse; Enver Paşanın istilâsına uğrayacak ve Padişahlık yeniden ihya edilecektir. Sovyetler de bunun farkına vardılar ve Kafkas Milletleri işini ele aldılar demişti.

Bunun üzerine Maksut'un tanıdıkları vasıtasıyla Türkiye'ye araştırıcılar gönderdik. 15 Ağustos 1919'da tekrar Moskovada toplandık, gelen haberlerden Türkiye'de muntazam ordu kurulmaya çalışıldığını, fakat silâh, cephane ve para sıkıntısı çekildiğini tesbit ettik. Erzurumda Halk Hârekâtı Kongresi toplanmış ve Mustafa Kemal reisliğe getirilerek, idareyi ele almıştı. Erzurumda bulunan Kâzım Karabekir Paşa, kendi askerlerini hududu bekliyorum diye Mustafa Kemal Paşa'ya vermiyormuş. Bu haberi tesbit ettikten sonra Mustafa Suphi, bizzat Lenin'e çıkıp konuşmuş ve durumu bildirmiş, yardım istemişti. Bilhassa Lenin ve Kafkas bölgesine bakan Stalin bu isteği iyi karşılamış ve öncelikle ele alınacağını söylemişlerdi. 30 Ağustos 1919'da toplandığımızda, Sovyetlerin Mustafa Kemal'le hemen temas kurulmasını kararlaştırdığını öğrendik. Bunun üzerine Mustafa Suphi de Kurucu Komite namına bir mektup göndererek Mustafa Kemal'e teşebbüsümüzü ve müsbet neticesini bildirmişti. Nitekim kısa bir zaman sonra, Ankara Hükümetiyle temas kurulmuş ve bir kaç Sovyet Ordu Komiseri ile silâh, cephane ve paranın, Hareket Orduları Kumandanı ünvanını alan Mustafa Kemal'e gönderilmiş olduğunu sevinçle öğrenmiştik. Bu arada, kaynamakta olan Şark Milletlerinin meselesi de süratle ele alınmış ve Sovyetler tarafından bir Şark Milletleri Kurultayının toplanması hazırlığına başlandığını Mustafa Suphi bize duyurmuş ve hazırlık yapmamızı bildirmişti.»

BAKÛ'DA ŞARK MİLLETLERİ KURULTAYI TOPLANIYOR

Ali Rıza Keskin anlatmasına devam etti:

«Bu arada Mustafa Suphi, gazete işleri için Kırım'ın Kerç limanında bulunan Murat Sarı'nın yanına gitmişti. Orada Murat Sarı'nın evinde misafirler vardı. Bunlardan biri sarışın bir kız, diğeri de kızın annesi yaşlı bir kadındı. Bunlar Novorosiysk şehrinde yaşayan bir Türk ailesindendi. Ev büyüktü ve bir kaç odası vardı. Suphi bir otelde kalayım dedi ise de bırakmadılar ve evde alıkondu. Misafir kız; yüksek iktisat okulunu bitirmiş, 25 yaşlarında güzel bir kızdı. Okul sıralarında pioner, sonra komsomol olmuş tanıştıkları sırada da parti namzediydi. Uyanık bir kızdı. Mustafa Suphi ile siyasete dalar herşeyi unuturlardı. Mustafa Suphi daha önceleri Murat Sarı'ların evlerine gelir ve ertesi günü hemen kaçardı. Ama bu sefer üçüncü günü de kalınca, Murat Sarı şüphelendi ve Mustafa Suphi'ye; «kız güzel, fikrine de uygundur, istersen sana isteyelim» dedi. Olur, cevabı alınca karısına söyledi o da kıza sordu. Kızın da razı olduğu görülünce işi kızın anasına söylediler; ben razıyım ama evvelâ babasının rızasını alalım dedi. Kızın ismi Semiramisdi, onu Semra diye çağırırlardı. Bu iş böylece sözle bağlandıktan sonra Mustafa Suphi Moskova'ya döndü.

Türkiye'de irtibat kurabildiklerimize; Moskava'da Mustafa Suphi Sekreterliğinde bir Komite kurduğumuzu bunun T.K.P. ilk Kurucu Komitesi olduğunu ve Sovyetlerce kabul edildiğini Türkiye'ye gelip güçbirliğine katılmak istediğimizi ve bunun için gerekli çabanın gösterilmesini beklediğimizi bildirdik. Ankara Hükümetiyle de yazışmayı sürdürdük. Mustafa Suphi; Türkiye'ye geçeriz, teşkilâtı yayar ve en kısa zamanda Kongre toplar, Parti ünvanıyla Komintern'e yazılırız diyordu. Ama Türkiye'den bir türlü beklediğimiz giriş müsadesi gelmiyordu.

Bu sıralarda S.S.C. Birliği, bir bildiri yayınlayarak; Şark Milletleri meselelerini konuşmak ve bir karara bağlamak düşüncesiyle Bakû'da 1 Eylül 1920 günü Şark Milletleri Kurultayı'nın toplanacağını, iştirak edecek toplulukların delegelerini seçip Kurultaya göndermelerini, iştirak edecek grupların daha evvel müracaat etmelerini ve yer ayırtmalarını ilân ettiler.

Mustafa Suphi, resmi makamlara Komitemiz namına müracaat etmiş ve kadromuzu bildirerek Bakû'da Komitemize büyük bir ev tahsis ettirmişti.

Türkiye'ye gelip orada bir Kongre yaptıramadığımıza göre ve eğer o zamana kadar Türkiye'ye giriş izini de çıkmazsa; Bakû'da yapılacak Kurultay toplantısından istifade ederek, Türkiye'den delegeler toplar ve Kongremizi burada yaparız diye bir karar aldık ve hazırlığına da başladık.

Ben, Komitemize bağlı 5 asker alarak Bakû'ya gittim. Bize verilen evi teslim aldım. (Narodniy dom) Halk Evi'nden gerekli eşyayı tamamladık ve yerleştik. Fırını devretmiş, kendimi artık tamamen Parti işine vermiştim. 1 Mayıs 1920'de artık teslim aldığımız evin bütün işleri bitmişti. Koca evin bir kısmını büro, bir kısmını yatakhane olarak ve ayrıca bir kısmını da misafirler için düzenlemiştik. Maksut da fırını ve pastaneyi kardeşine bırakmış. Mustafa Suphi ile birlikte 1 Temmuz 1920 günü Bakû'ya gelmişlerdi.

Mustafa Börklüce, Kadir Erzurumlu ve bir kaç Partili asker de Moskovadaki büroda kalmışlar, gerekli irtibatı sağlıyorlardı. Bakû'da kısa zamanda hazırlık yapılmış, tertibat alınmış ve Yeni Dünya gazetesinin yayınlanmasına girişilmişti. Artık Bakû, delegelerle dolmaya başlamıştı. Bizim ev ve gazete bürosu da devamlı misafirlerle doluyordu.

Bu arada Mustafa Suphi'nin yanına Kadir Erzurumlu'yu da katarak Murat Sarı'nın yanına gönderdik. Oradan alınan habere göre; söz kesilmişti ve nikâhı kıyılarak kızı alıp geleceklerdi. Evdeki ayrı bölmeyi onlara hazırlamıştık. Yol epey uzun sürmüş, Kerç'ten Novorosiysk'e gidilmiş, orada da mahalli evlendirme dairesinde nikâhları kıyılmış ve kızın babasının uğurlama sözleri şöyle olmuş:

«Siz ikiniz de birbirinize uygunsunuz, bu hayat yolculuğunuz hem çok uzun ve hem de çok kısa olabilir, ama çok şerefli bir yolculuktur bu, birbirinizi koruyun» demiş ve Semra'ya küçük bir brovnik tabancası hediye etmişti. Semra onu hep çantasında taşır, gezmeye gittiğinde, nişan alır ateş ederdi.

Bakû'ya geldiklerinin ertesi günü, evin salonunda bir tanışma yemeği hazırlanmış ve 20 kişi masaya oturmuştuk. Kapıda Semra bizi karşılarken üzerinde bordo renkli bir tayyör, ayağında kahverenkli iskarpin ve başında da kahverenkli bir beresi vardı, saçları sarı ve gözleri yeşildi. Mustafa Suphi hepimizi birer birer tanıştırmış ve o da yanımıza gelerek ayrı ayrı elimizi sıkmış «yemeğimize şeref verdiniz» diye temiz bir Türkçe ile konuşmuştu.

Semra okulda daktilo yazmasını öğrenmişti, biz de bir Fransız daktilosu elde ettiğimiz için büro işlerimizde çok yardımcı oluyordu. Büroya Semra bakmaya başladığından beri bütün muhabere, vesair işlerimiz düzene girmiş rahat etmiştik.

Semra'nın yemeğine Mustafa Börklüce de diğer arkadaşlarla birlikte Moskova'dan gelmiş ve artık bütün kadro ile Bakû'da toplanmıştık.»

Ali Rıza anlatmasına devam etti:

«Türkiye'ye haberler salıyor, gelen delegelerle konuşuyor ve herbiri hakkında malûmat topluyorduk. 15 Ağustos 1920 tarihinde ağabeyin Osman da fabrikasından izin alarak gelmiş, aramıza katılmıştı. Bu arada Türkiyeden Şerif Manatof dönmüş ve beraberinde Ankara'dan İsmail Hakkı, İstanbuldan Ethem Nejat ve Mustafa Nermi isminde kimseleri getirmiş, delege olarak bize tanıştırmıştı. Onları misafirhanemize yerleştirdik. Arkadan, Komitemizce Türkiyeye gönderilen Yakup Kınalıoğlu geldi. O da beraberinde Lütfü Nejdet ile Kâzım Ali isminde iki kişi getirmiş. Karadeniz, Lâzistan delegeleri diye tanıştırmıştı. Onları da misafirhaneye yerleştirdik. Ya-

(Devamı 4. Sayfada)

1927 yılında Sovyetler Birliği'nden gelip İzmir'e yerleşen İbrahim Topçuoğlu. Yanındakiler babası Ali Topçuoğlu ve kardeşi Kâzım Topçuoğlu.

(Baştarafı 3. Sayfada)

kup Kınalıoğlu; «İstanbulda faaliyet gösteren burjuva münevverlerinden kurulu ve Şefik Hüsnü Sekreterliğinde bir İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası var, onlardan delege geldi mi?» diye sordu. Ethem Nejat ve Mustafa Nermi onlar namına geldiklerini söylediler. Ellerinde bu Parti namına söz sahibi olduklarına dair tatmin edici bir yazı olmadığından, Komite toplanarak Şefik Hüsnü'ye bir yazı gönderilmesine karar verdi. Bu yazıda; T.K.P. 1 inci Kongresinin yapılacağı bildiriliyor, «bizzat gelmeniz tercih edilir, şayet gelemiyecek iseniz ve T.K.P. kuruluşunu kabul ediyor ve Kongre'nin alacağı kararlara aynen uymayı düşünüyorsanız, yazılı kabul teskerenizi ve üçüncü bir delege daha göndererek bu üç kişinin sizin grubunuz namına Kongre'ye katılmaya ve Kongre kararlarına grubunuz namına imza koymaya izinli olduklarına dair teskere yollamanızı ve üçüncü elemanınızı bekler başarılar dileriz» deniyordu. Bu mektup Türkiyeye en kolay gidip gelebilen Yakup Kınalıoğlu ile gönderildi.

Bakû'da 2000 delegeyi aşkın bir kalabalık toplanmış, delegeler arasındaki Enver Paşa'nın üniformalı adamları da azametle dolaşmaya başlamıştı. Onun adamları yaptıkları propoganda da; Mustafa Kemal kazanamaz, boşuna vakit kaybediliyor, Türkiye'yi yine Enver Paşa kurtaracaktır diye propoganda yapıyorlardı. Diğer taraftan da bizim Yeni Dünya gazetesi, Mustafa Kemal'i ve Milli Harekâtı tutuyor ve gazete kapışılarak okunuyordu. Enver Paşa buna diş biliyor, ama bir şey yapamıyordu. Nihayet ilân edildiği gibi Bakû'da Büyük Tiyatro salonunda o zamanki Sovyetler Birliği idarecilerinden; Zinovyef, Radek ve daha birkaç yetkili kişi tarafından 1 Eylül 1920 günü saat 10'da Şark Milletleri Kurultayı toplantısı açıldı.

Azerbeycan Cumhuriyeti ve İnkılâp Komitesi Başkanı Neriman Nerimanov açış konuşmasında; Kurultayın Lenin, Stalin, Trotsky'nin, fahri başkanlığı ve Zinovyef ile Radek'in fiili idaresinde devam edeceğini bildirmiş ve 3 kişilik Kongre Başkan Yardımcısı, 9 kişilik Başkanlık Divanı heyeti, 10 kişilik İdari İrtibat Komitesi ve 30 kişilik Kontrol ve Koruma ekibinin vazifelendirilmesini teklif etmişti. Hazırlanan 3 kişilik Kurultay Başkan Yardımcılığı listesinin başında Mustafa Suphi adı bulunuyordu. Adı okununca salonda bir alkıştır koptu, her taraftan kabul, kabul diye sesler yükseldi ve umumun kabulüyle Birinci Başkan Yardımcılığına seçildi. Diğer ikisi de seçildikten sonra Başkanlık Divanı seçimine geçildi. Bu 9 kişilik Başkanlık Divanına, bizden Maksut Ekşi ve İsmail Hakkı seçildiler. 10 kişilik İdari İrtibat Komitesine de bizden Hilmi Celâl, Kadir Erzurumlu ve Mustafa Börklüce seçildiler. 30 kişilik Kontrol ve Koruma Komitesine de bizden Murat Sarı ve asker yoldaşlarımızdan 3 kişi seçilmişti. Ben, Osman, Ethem Nejat, Mustafa Nermi ve diğer asker yoldaşlar bu arada yapacağımız T.K.P. Kongresi işleriyle de uğraşıyor, gazetenin (Yeni Dünya) tevziini yaptırıyor ve gelen gidenle alâkadar oluyorduk.

Kurultaya Türkiye'nin birçok bölgelerinden; bir çok isimlerle gruplar gelmişti. Kendini Komünist sayan, Sosyal Demokrat sayan ve Müslüman Bolşevik sayan, Mukaddesatçı Sosyalist sayan, ve doğrudan doğruya Bolşevik sayan gruplar müracaat etmiş, iştirak belgesi almışlardı.

Anlaşılıyordu ki; bir çokları Kurultaya katılabilmek için kendilerine bir grup yapmış, bir isim takmış ve hakikatte bir şey ifade etmeyen ve temsil kabiliyeti olmayan kişilerdi. Hatta Ankara Hükümetinden bize henüz bir cevap bile gelmemiş iken, İbrahim Tali zat başkanlığında bir heyet gönderilmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisini temsilen Kurultaya katılmıştı. Bu durumda bize çok düşünmek ve iyice elemek düşüyordu. Komitemiz toplanarak durumu konuştu. Türkiyeden resmi bir yazı gelmedikçe bütün işimizi gizli hazırlamak, hatta Kongre yeri ve gününü gizli tutmak ve son güne kadar Kongremize iştirak edecek delegelere dahi söylememek kararını aldık. Buna bilhassa şu sebebler bizi mecbur etmişti:

1 — Ankara hükümetinden Türkiye'ye girip, çalışmak izni henüz gelmemişti.

2 — Ankara hükümeti doğrudan doğruya bizle temas kurmadan Türkiye heyetini göndermişti.

3 — Kişisel çıkarları olan birçok kimseler siyasi görünüyorlardı.

4 — Enver Paşa, hem bize ve hem de Ankara temsilcilerine iyi gözle bakmıyor ve mukaddesatçıları kışkırtıyordu.

Bütün bu sebeb ve görüşler yüzünden, bizler açıktan açığa Türkiye Komünist Partisi diye bir Kongre yapılmasını hatalı gördük ve işi gizliye almaya karar verdik.

Bu arada Kurultay toplantısına devam ederken, bir çok meseleler ortaya dökülüyor ve görüşümüzü doğruluyordu. Meselâ, Kurultayın üçüncü günü istekler sırasına göre, saat 16.00 da konuşma sırası Enver Paşa'ya gelmişti. Kendisine, hazırlanarak kürsüye gelmesi bildirildi. Başkanlık koltuğunda Zinovyef yoldaş oturuyordu. O güne kadar Enver Paşa'nın oturduğu sağ dip loca ve koltuklarda başka paşalar, ve süslü kıyafetlerle beyler de vardı ve etraflarında büyük bir kalabalık bulunuyordu. Enver Paşa, azametli bir tavırla yerinden kalkmış elinde bir tomar kâğıt kürsüye doğru, taraftarlarının alkışları arasında bir kaç adım atmıştı ki; sol dip taraftan gür ve kalın bir ses salonu doldurdu. Bütün başlar o tarafa çevrilmişti. Bu ses şöyle diyordu; «O bir katildir, ona söz yok! Zinovyev yoldaş, ona söz vermeyin. O kimin namına konuşacak? Öldürttüğü binlerce Türkün namına mı, yoksa ölümle karşı karşıya bırakarak kaçtığı Türk vatandaşı ve Türkiye vatanı namına mı? Paşa diye kendisini satan bu adam, Türkler adına tek bir söz dahi konuşamaz. Mustafa Kemal gibi Milli Mücadele kahramanları arasında değil de, buralarda ne işi var. O onların arasına da giremez, çünkü onların da düşmanıdır. O yıkılan saltanatı, dağılan haremini, kaybettiği kadın bacaklarını ve padişahını arıyor. Padişah devrildi, Saltanat yıkıldı, artık söz Türk milletinindir, ona söz yok!»

Ses, onbeş-yirmi kişilik Anadolu grubu tarafından geliyordu. Hemen ilerimizde oturan Ankara grubuna baktım; İbrahim Tali ve arkadaşları hayretler içinde, konuşan adama bakıyorlardı. Enver Paşa'ya baktım; felç olmuş, taş kesilmiş, ne ileri ne de geri gidebiliyordu. Birden bir adam Enver Paşa'ya yanaşıp elindeki kâğıtları aldı ve kürsüye doğru yürüdü. Bu adam Mustafa Suphi'ci gibi görünen askeri esirlerden Mehmet Emin isminde biri idi. Kâğıtları başkana verecek zannedilirken kürsüden kendisi okudu. Okuma esnasında; sen de mi o hainle birsin diye sesler yükseldiyse de, ileri gidilmedi ve okumasını bitirdi. Ortalık o kadar sessizdi ki, Enver Paşa'nın kendi grubundan bile kimse alkışlayamadı. Bu havayı yumuşatmak için toplantı ertesi güne ertelendi.

Kurultayın beşinci günü, bazı konuşmalardan duygulanan bizim sakallı Marks, Maksut Ekşi'nin söz aldığını gördük. Kendi başına çıkmaması icap ederdi ama yakınında bulunan Mustafa Suphi ve diğer arkadaşlarla konuşup anlaşarak söz aldığı anlaşılıyordu. Çünkü Maksut'un çıkısını evvelâ onlar alkışladı ve arkadan bir çok kimseden alkış sesleri duyuldu. Maksut söyle konuşmuştu:

«Yoldaşlar, bilhassa Türk ve Şarklı yoldaşlara söylüyorum. Rus Çarı gibi, Türkiye'de de Padişah devrilmiş, Saltanat yıkılmıştır. Osmanlı Padişah ve güruhunu, Türkiye'yi istilâya çalışan emperyalist dostları dahi kurtaramıyacaktır. Bugün bütün millet elele vermiştir. Dün zevk aleti, satılık mal olarak kullanılan kadınlarımız da, erkekleriyle elele, omuz omuza ve de sırtında cephane taşıyarak Milli Mücadeleye katılıyor, Hürriyetlerini kazanmaya çalışıyorlar. Yarın milletimiz de, kadınlarımız da evine, yuvasına, ve hürriyetine kavuşacaktır. Yaşasın Hürriyet!» diye bağırmıştı. Salonda yine bir alkış tufanı koptu ve yaşasın hürriyet sesleri, arasında, Sovyet idarecileri arasında olup Başkanlık Divanında oturan, yaşlıca fakat dinç ve zeki bakışlı bayan Stasova ismindeki kadın, heyecanla yerinden kalkarak kürsüye gitmiş ve Maksut'un elini hararetle sıkmış ve yüksek sesle kadınlar namına teşekkür ettiğini bildirmişti. Bu sahne de coşkun bir alkış toplamıştı. Kurultayın son günleri yaklaşıyordu. Biz de Kongre hazırlığımızı tamamlamıştık. Tek endişemiz, Yakup Kınalıoğlunun, Şefik Hüsnü'den getireceği haberde toplanmıştı. Nihayet 6 Eylül'de Yakup Kınalıoğlu, yanında Sadrettin Celâl ile birlikte geldi. Sadrettin Celâl'in, Komitemize verdiği belgede şöyle diyordu:

«Ethem Nejat, Sadrettin Celâl, Mustafa Nermi, Bakû'de toplanacak T.K.P. Kongresine tarafımızdan Komünist delegeleri olarak seçilmiş ve namımıza tam selahiyetli olarak gönderilmiştir. Onların kabül edeceği bütün kararlar tarafımızdan aynen tatbik edilecektir.»

Dr. Şefik Hüsnü'nün imzası.

Artık endişemiz kalmamış, Ethem Nejat'ın bile endişe ettiği bu işin böyle sonuca bağlanması hepimizi memnun etmişti.

T. K. P. (BAKÛ) I. KONGRESİ YAPILIYOR

8 Eylül 1920 günü saat 15.00'de bize tahsis edilen evin salonunda, Türkiyeden gelen ve itimatlı bulduğumuz delegeleri özel olarak toplayarak kendileriyle ön konuşmalar yapıldı. Moskovada kurulmuş olan T.K.P. Kurucu Komitesi ile Komite Sekreteri, gelen seçilmiş delegelere birer birer ve onlar da birbirlerine tanıştırıldı. Gayenin; Türkiye Komünist Partisi'ni, Kongresini yaparak grupçuluktan kurtarıp Merkez İdareye bağlı bir Parti haline getirmek olduğu açıklandı. «Bunun için Rusya'nın ve Türkiye'nin muhtelif yerlerinden gelmiş siz kıymetli delegelerle toplanarak, Merkez Komitesi'ni ve Genel Sekreterini seçip, Programını hazırlayacağız. Bundan sonra da bu idareye bağlı olarak ve bu program dahilinde teşkilâtlanıp mücadeleye devam edeceğiz. Bunun için hazırlıklarınızı yapın ve bu yapacağınız işleri kimseye duyurmayın. Etrafta binlerce kişi var, herkes bir şeyler koparmak istiyor. Biz bu kuruluşu gizlilik içinde yapalım, sonra bir beyanname ile duyurur, Türkiye Hükümetine de bildirir giriş müsadesi isteriz» denmişti. Bu konuşmayı Mustafa Suphi yapmış, sempati toplamış ve alkışlanmıştı. 10 Eylül akşamı aynı yerde ve saat 16.00'da toplanmak üzere dağılmıştık. Bir yerde dağılma da zaten söz konusu değildi, çünkü delegelerin bir kısmı bizim misafirhanede ve diğer bir kısmı da yakınımızdaki Rusça Narodniy dom denen Halk evinde hazırlattığımız bir evde kalıyorlardı. Bu arada Komitemizce Sovyet İdare amirleriyle konuşulmuş ve Kongremizin devamınca özel olarak 10 Eylül akşamı saat 15.00'den itibaren Kızıl Ordu salonunun bize verilmesi temin edilmişti. 10 Eylül akşamı saat 15.00'den itibaren emrimize verilen salonda, Komitemiz gerekli bütün tertibatı almıştı. Evdeki büromuzda Murat Sarı ve 5 asker yoldaş bırakarak; Mustafa Suphi, Maksut Ekşi, Mustafa Börklüce, Osman Topçuoğlu, Ben, Kadir Erzurumlu ve diğer 5 asker yoldaş (Mustafa Börklüce dahil 11 asker yoldaş aramıza alınmıştı) alınarak hep birlikte Kızıl Ordu salonunda toplanıp, hazırlandık. Parti namzedi olan komsomol Semiramis'i de kayıt ettiğimiz için o da aramıza katılmış salonda bulunuyordu.

Daha evvelki toplantıda kararlaştırıldığı gibi, Murat Sarı; evdeki büroya gelen delegeleri, ellerine kendi imzasını taşıyan bir pusula vererek bir asker refakatında Kızıl Ordu salonuna gönderiyordu. Kızıl Ordu binası kapısında duran Kadir Erzurumlu da, pusulayı alarak delegeyi kendi askeriyle içeri, salona gönderiyordu.

Kısa bir zamanda bu delege işi halledilmiş ve Murat Sarı da evdeki askerlerle gelerek salona girmişti. Artık herşey tamamdı. Saat tam 17.00'de Mustafa Suphi hazırlanmış bir masanın ardına geçerek evvelâ hoş geldiniz demiş ve sonra Kurucu Komite adına kısa bir konuşma yapmış ve Kongreyi açarak, 1 Kongre Başkanı ve 3 Kâtip seçilmesini ve bunların idaresinde Kongreye devam edilmesini teklif etmişti.

Kongre Başkanlığına Maksut Ekşi, Kâtipliklere de Mustafa Börklüce, Sadrettin Celâl ve Murat Sarı seçilmişlerdi. Alkışlar içinde yerlerini aldılar ve Maksut Ekşi'nin kısa bir konuşmasıyle Kongre çalışmaya başlamış ve konuşmak isteyen delegelere 10 ar dakikalık konuşma müddeti tanınmıştı. Bu konuşmalarda delegeler, çeşitli taleplerde de bulunmuş ve zapta alınmıştı. Delegelerin temsil durumu; Kongreye bizzat iştirak eden delege miktarı 45, kaydı yapılıp delegelerce temsil edileceklerin miktarı ise 75 olarak tesbit edilmişti. Bunlar şöyle sıralanmıştı: (Liste I)

Kongreye bizzat iştirak edenlerin tutanağa isimleri yazılmıştı ve bunların dışında temsili istenen 30 kişinin de isimleri yazıldı ve temsilciler tarafından imzalandıktan sonra oturuma devam edildi. Şefik Hüsnü ismi de, Ethem Nejat tarafından hazırlanan ve Ethem Nejat, Sadrettin Celâl, Mustafa Nermi üçlüsü tarafından imzalanan listedeki isimlerin başında idi.

Bu mesele böylece karara bağlandıktan sonra, seçilecek Merkez Komitesinin, bu 75 kişinin içinden seçilmesi teklifi yapıldı ve kaç kişilik bir Merkez Komitesi seçilmesi gerektiği üzerinde duruldu. Bazı durumlar gözönünde tutularak ve hesaplar yapılarak 21 kişilik bir Merkez Komitesi kurulması teklifi getirildi. Genel Sekreter dahil, 21 kişilik Merkez Komitesi adayları listesine teklifler yapıldı ve kısa bir zamanda isimler sıralandı. İlk önce Maksut Ekşi'nin teklifiyle, Türkiye Komünist Partisi Birinci Kongresi'nde T.K.P. Genel Sekreterliğine Mustafa Suphi oy birliğiyle seçildi. Ardından Merkez Komitesine teklif edilen isimler birer birer oya sunularak seçildiler. Saat 22.00'yi bulmuştu, bir ara verilerek yemek yendi ve çaylar içildi.

Saat 22.30'da oturum yeniden açıldı ve Merkez Komitesine seçilenlerin isim listesi okunarak kayda geçirildi. Merkez Komitesinde şu isimler yer almıştı: (Liste II)

Bu liste yazılıp okunduktan sonra, Merkez Komitesinin kendi faaliyetini tanzim etmek ve 7 kişilik. Faaliyet (Merkez İcra) Komitesini ve 4 kişilik Harici Büro Komitesi'ni kendi aralarından seçmeleri için (çünkü bu büroları seçmek ve çalıştırmak Kongre'ye ait değil, Merkez Komitesine aittir) toplandılar. Merkez Komitesi dışındakiler de ayrı bir yerde olan çay salonuna geçti ve onları baş başa bıraktı.

Bir saat kadar süren aradan sonra Teşkilâtın hazırlandığı söylendi ve bütün delegeler tekrar yerlerini aldıktan sonra Merkez Komitesince seçilmiş ve kabul edilmiş görev taksimi listesi Kongre mensuplarına okundu: (Liste III)

Merkez İcra (Faaliyet) Komitesi böylece sıralandıkdan sonra Harici Büro'da ve İşlerde çalışacak kimseler de şöyle sıralanmıştı: (Liste IV)

Alınan karara göre; Parti, Merkezini Türkiyeye naklettikten sonra, Moskovadaki Harici Bürosunu muhafaza edecek ve açılacak Şark Üniversitesine Türkiyeden gelecek talebelerin idaresini, Türkiye ile Komintern arasında yapılacak münasebeti ve yazışmaları bu Büro vasıtasıyle yürütecektir.

Bu kısımlar da böylece tamamlandıktan sonra Parti Programının hazırlanması ele alındı. Daha önce Kurucu Komite tarafından hazırlanmış 25 maddelik Programın da dikkate alınarak; ihtiyaca göre ve Türkiye şartlarına uygun bir program hazırlanması için, bir Komisyon seçilmesi teklif edilmişti. Komisyonun Programı hazırlayabilmesi için gerekli zamana kadar Kongre'nin tehirini isteyen teklifler de gelmişti. Komisyona 7 kişi teklif edildi:

1 — Mustafa Suphi
2 — Maksut Ekşi
3 — Ethem Nejat
4 — Sadrettin Celâl
5 — İsmail Hakkı
6 — Ali Rıza Keskin
7 — Mustafa Börklüce

Bu Komisyon; Kongrenin 13 Eylül 1920 akşamı saat 17.00'de ayni yerde toplanmasını münasip görerek, o tarihe kadar mühlet istedi. Kongre gece saat 02.00'de bu şekilde işini bitirmiş ve dağılmıştık.

En küçük bir ihtilâf doğmadan bu Kongre, o kadar muntazam organize ve idare edilmiş, o kadar sağlam delegeler seçilmişti ki; günlerce şehirde dolaşan ve dağılmayan Kurultay gruplarından hiç bir kimse Kongre'den haberdar olamamıştı. Tabii Zinovyev, Radek ve Sovyetler ricalinin haberi vardı. Ve bu muntazam çalışma için bilhassa iyi teşkilâtçı olan Maksut Ekşi ve Mustafa Şuphi'yi tebrik etmişlerdi.

Ali Rıza anlatmaya devam etti:

13 Eylül 1920 akşamı saat 17.00'de Kızıl Ordu salonundaki toplantıya bütün delegeler neşeli gelmişlerdi. Kongre'nin ilk gününde olduğu gibi, durgunluk ve çekingenlikten eser kalmamıştı. Artık hepsi bir teşkilâtın azası, mücadele arkadaşı, kardeş olmuşlardı. El sıkışmalar, kucaklaşmalar ve öpüşmeler oluyordu. Nihayet saat 17.00'de Maksut Ekşi Başkanlığında Kongre'ye devam edilmiş ve Komisyonca hazırlanan 48 maddelik Program ve 45 maddelik Nizamnamenin bütün maddeleri birer, birer okundu ve izah edildi. Nizamnamenin iki maddesinde biraz değişiklik yapıldıktan sonra, tümü oya sunuldu ve oybirliğiyle kabul edildi.

Kendisi İstanbul'da bulunan ve Türkiye İşçi Çiftçi Fırkası Sekreteri olup, bu kez Türkiye Komünist Partisi Teşkilât (Merkez İcra Komitesi) Sekreteri ünvanı verilen Dr. Şefik Hüsnü'ye, T.K.P. Genel Sekreteri Mustafa Suphi tarafından bir talimat yazıldı ve delegelerin yerlerine, geri dönmeleri kararıyla Kongre'ye

(Devamı 5. Sayfada)

1946-1947 yılında Sosyalist Partileri ve Sendikaları kuranlardan bir grup, İstanbul Harbiye Askeri Ceza evinde tutuklu iken.

Üstte soldan sağa: 1) İbrahim Sırrı Topçuoğlu 2) Esat Adil Müstecabi 3) Aram Pehlivanyan 4) Mehmet Bezgin 5) Mustafa Börklüce 6) Osman Kuzeyli 7) Bahri Ateş 8) Bir asker (bilinmiyor) Altta: 1) Tahir Ağra 2) Hilmi Seyhan 3) Hürriyet Ergintürk 4) Süleyman Taki 5) ismi hatırlanamayan bir devrimci.

LİSTE I

Ankaradan gelen delege	2 kişi	— Temsilini istedikleri ise	6 kişi
Anadoludan	» 3 »	— » » »	5 »
İstanbuldan	» 3 »	— » » »	15 »
Erzurumdan	» 2 »	— » » »	5 »
Karadenizden	» 3 »	— » » »	10 »
Batum Bölgesinden	» 2 »	— » » »	4 »
Kurucu Komiteden	» 30 »	— » » »	30 »
Toplam	» 45 »		75 »

LİSTE II

1 — Mustafa Suphi (Genel Sekreter) 2 — Maksut Ekşi 3 — Ali Rıza Keskin 4 — Mustafa Börklüce 5 — Osman Topçuoğlu 6 — Murat Sarı 7 — Kadir Eruzumlu 8 — Semiramis Suphi 9 — Yakup Kınalıoğlu 10 — Dr. Şefik Hüsnü 11 — Ethem Nejat 12 — Sadrettin Celâl 13 — Mustafa Nermi 14 — İsmail Hakkı 15 — Kâzım Ali, 16 — Lütfi Nejdet 17 — Dursun Ali, 18 — Halil Aydınlı 19 — Şefik Borçkalı 20 — Asker Ali 21 — Asker Hakkı

LİSTE III

Merkez İcra (Faaliyet) Komitesi:
1 nci Sekreterliğine Dr. Şefik Hüsnü
2 nci Sekreterliğine Ethem Nejat

Azalıklara

Maksut Ekşi	Teşkilât
Kadir Erzurumlu	Gençlik Teşkilâtı
Sadrettin Celâl	Neşriyat
İsmail Hakkı	Mali İşler
Kâzım Ali	Sevk ve İrtibat

LİSTE IV

Komintern Bürosu (Harici Büro)

Ali Rıza Keskin	Merkezde
Osman Topçuoğlu	Merkezde
Murat Sarı	Neşriyatta
Mustafa Börklüce	Talebe Sevk ve İdaresinde

(Baştarafı 4. Sayfada)

son verildi.

Bütün yazıların hazırlanması, T.K.P.'nin Komintern'e kaydının yapılması ve programının bastırılıp icap edenlere gönderilmesi işi Harici Büro'ya havale edilmişti. 14 Eylül günü matbaada Program ve Nizamname basılmaya başlamış ve henüz Bakû'den ayrılmamış olan Zinovyev ve Radek'e evraklar verilmiş ve 14 Eylül tarihiyle kaydın yapılması rica edilmişti. Aynı tarihle bir de beyanname yayınlayarak; Türkiye Komünist Partisi'nin 1. Kongresi'ni yaptığını, Merkez Komitesini ve Genel Sekreterini seçtiğini ve Merkezini Ankara'ya naklederek çalışmasını orada sürdüreceğini bir çok yerlere bildirdik.

Artık bütün mesele, Ankara Hükümetinden, Türkiye'ye nakil müsaadesini temin etmekti. Yazışmayı bütün kollardan sürdürüyorduk. Nihayet 15 Aralık 1920'de Ankara'dan ve 17 Aralık tarihinde de Kâzım Karabekir Paşa'dan iki mektup aldık; bunların ikisinde de Türkiyeye gelmemize izin verildiği bildiriliyordu. Hemen hazırlığa girişildi ve bu arada Sovyetler tarafından Türkiyeye tayin edilerek gideceği öğrenilen Budi Midevani Başkanlığındaki heyetle birlikte gitmenin daha kolay olacağı düşüncesiyle temasa geçildi. Bu temas müsbet sonuçlandı ve Sovyet Sefaret Heyeti ve bizim arkadaşlar hep birlikte arabalarla yola çıktılar. Aynı konvoya esirlerden Mehmet Emin de üç arkadaşıyla katılmıştı. Bizimle hiç alakaları yoktu, ama birlikte gidiyorlardı.

28 Aralık 1920 günü Kars'a ulaştıklarını ve orada Kâzım Karabekir tarafından çok iyi karşılanıp, otele yerleştirildiklerini geri gelen arabacılardan öğrendik ve bir daha haber alamadık, ses seda kesildi.

GELECEK YAZIDA: Mustafa Suphi ve 14 arkadaşının öldürülmesi hakkında T.K.P. Harici Bürosu tarafından yapılan tahkikat —Ahmet Cevat, Şevket Süreyya hadisesi— Dr. Şefik Hüsnü ile Sadrettin Celâl'in Komintern'den geri çevrilmesi — Türkiyedeki 1925 T.K.P. 2. Kongresi aydınlatılacaktır.

GEREKLİ BİR AÇIKLAMA

Gerçekçi olalım; eski taktikler artık geçmeyecek, artık yutmuyorlar. Bu çağda; balonlara tutunup feza uçuşuna çıkacak cahil bulunmaz. Yani kuşak fezaya füze ile gidilebileceğini öğrenmiştir. Bir iğne darbesiyle patlayan balonlara tutunup fezaya gideceği hayaline kapılmaz. O, gerçek yolu arıyor.

Öyleyse Emekçi Dergisinde zamansız öten ses nedir? Kendi cahilliğini ortaya koyan bu sesin sahibi kimdir?..

Brinci sayısından beri alıp okuduğum Emekçi Dergisinin sahibi, görünürde genç kuşaktan bir kimsedir. Oysa, Emekçi kadrosunun oldukça eski kimselerin yönetiminde olduğu bilinmektedir. Kendilerinin de tarihi tahrif etmenin ve yalan uydurmanın sorumluluğunu bilmeleri gerekir. Gerçi, sonunda bu yazının Rasih Nuri İleri'nin çıkaracağı kitaptan alındığı açıkça belirtiliyor, ama bu ifade de Emekçi Dergisini tarihi mesuliyetten kurtaramaz. Unutulmasın ki ben, sosyalist yürüşün tarihini yazmaya başladım ve bilhassa genç kuşağı aydınlatmak ve uyarmak için yazıyorum. Emekçi Dergisi ise kendiliğinden balonları uçuruverdi.

Bu balonlarla ne yapacaksınız. Kimlerin gözünü, yüzünü boyayacaksınız. Siz Şefik Hüsnü'yü koruyayım ve yükselteyim derken; o pek çok yüksek (!) değerde kimseleri onun yanına katmakla kaş yapayım derken gözünü çıkardınız. Nedir bu dizdiğiniz (kasten karıştırılmış bir kaç tanesi hariç) isim listesi?.. Şefik Hüsnü'nün, övünerek anlattığınız 1919 yılından beri birlikte inkılâpçılık ve Komünistçilik oynadığı Parti arkadaşları mı?

Genç kuşak ve proletarya sınıfı, bu isimleri okuyunca; bunlar mı imiş bizi kurtarmaya çalışan öncüler demeyecek mi?.. Her birisi yüksek değerde (!) kimseler.... Bürokrat olmuş, patron olmuş, tüccar olmuş ve hatta C.H.P. Genel Sekreteri olmuş kimseler... Demek Şefik Hüsnü, bunları bu işler için yetiştirmiş, proleter davası için değil, demezler mi?

Ama doğrusu da budur, Şefik Hüsnü kendisi de burjuvadan gelmedir. Bu burjuva arkadaşlarıyla inkılâpçılık, komünistçilik oynarken; Aydınlık Grubu adına, Komünist maskesi altında Bulgaristan Komünist Partisi Kongresine katılmış, oradan aldığı cesaretle de, Sadrettin Celâl'i de yanına alarak (çünkü Sadrettin Celâl, Türkiye Komünist Partisi Bakû 1. Kongresine, Şefik Hüsnü'nün tam selahiyetini taşır belgesiyle iştirak ederek, Şefik Hüsnü'yü temsil etmiş kimsedir) Komünistliğini tescil ettirmek üzere Moskova'ya III. Enternasyonal Kongresine gitmiştir. Fakat orada kimliği ortaya çıkmıştır; çünkü orada T.K.P.'nin, Moskovadaki Harici Büro'suna tayin ettiği vazifeli Merkez Komitesi azaları vardı. Ve Şefik Hüsnü burada Komintern Sekreteri Radek tarafından kibarca ters yüz edilmiş, kendisine; hakiki komünist isen, memleketine git ve yönetcisi bulunduğun Burjuva Partisini kapat, buradaki yoldaşlarla birleş, oradaki mücahitleri de toplayıp Kongre yapın ve Genel Sekreter'inizi seçerek tam selâhiyetle bize gelin denmiş ve uğurlanmıştır.

Bunun üzerine; 1. Kongreden sağ kalmış Merkez Komitesi azaları ile birlikte, o sırada Moskova'da Şark Üniversitesinde okuyan; Hüsamettin Özdoğu, Nazım Hikmet, Hamdi Şamilov, Şevket Süreyya Aydemir ve Lâz İsmail de Türkiyeye gelerek toplandılar. Şefki Hüsnü'nün, Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası, kayda geçirilmek şartıyla kapatılarak; 1925 yılı başında Türkiye Komünist Partisi'nin II. Kongresi yapıldı. Merkez Komitesi seçildi ve Genel Sekreterliğe de Şefik Hüsnü getirildi.

Şunu da kaydedelim ki; Türkiyede ilk defa değil, ikinci defa tevkifata sebeb olan büyük provokasyonu 1927 senesinde yapan Vedat Nedim Tör; Şefik Hüsnü'nün burjuva inkılâpçı arkadaşı idi ve Şefik Hüsnü tarafından T.K.P. II. Kongresinde, Merkez Komitesi onayına sunularak, İcra Komitesi sekreterliğine getirilmişti.

Bunlar tarihi yazımda bütün teferruatıyla anlatılacaktır. Emekçi Dergisinde ileri sürülen 1932'deki T.K. Partisi III. Kongresine de geleceğim ve gerekli olanı anlatacağım. Gıcığı olanlar biraz ferahlasınlar. Ben daha Bakû Kongresini aydınlatıp Türkiyeye gelmeden, bunlar ortaya döküldü. Şu unutulmasın ki; Dünyaca, en disiplinli ve kademelerine bağlı olarak bilinen bir Parti'nin tarihçesini veriyorum. Ve tarih çizgisi içinde yürüyeceğim, şahısların kendileri ile hiç bir alış verişim ve kimseye kinim yoktur. Yolumun üzerine sıçranmadıkça, yoluma moloz dökülmedikçe çatışmam. Gayem, tarihi gerçekleri; objektif şekilde ve gerekli ayıklamaları yaparak, değerleri seçerek vermek ve yerine oturtmaktır.

13 arkadaşımla iki seneye yakın hapiste yattığımız ve 27 Mayıs kokusu duyulduğunda kurtulduğumuz 1960 yılına kadar da uzanacağım. Ondan sonrası genç kuşaklara aittir.

İbrahim Topçuoğlu

DÜNYADA NELER OLUYOR

DÜNYADA BUGÜNKÜ GENEL KRİZİN NEDENLERİ - II

AMERİKAN YARDIMININ İÇYÜZÜ

Geçen sayımızda; 1950 yılından itibaren Sovyetler Birliği'nin başı çektiği Sosyalist Kamp ile, Amerika'nın başı çektiği kapitalist (Emperyalist) kamp arasındaki ekonomik rekabetin ve Amerika'nın dış pazarlarını kaybetmesinin: Kapitalist kampı, özellikle Amerika'yı bir genel krizin içine doğru ittiğini rakamlarla belirtmiştik. Ve iç pazarı genişleterek bu genel krizi önleyebilmek için 1960 yılında Kennedy'nin silahlanmayı öngören bir programı ileri sürdüğünü söylemiştik.

Fakat Amerikan ekonomisinin askerîleştirilmesi ve silahlanma yarışı da iç pazarı genişletememiş, ekonomisinin yıllık üretimdeki artış ritimleri ortalamasını pek fazla yükseltememiştir.

«1960-61'deki askerî bütçenin aşağı yukarı 21 milyar doları savaş malzemesi ve askerî donatım satın alımı için sarfedilmiştir. Bu siparişler ve girişimler, Amerikan ekonomisini askerî programa sıkı sıkıya bağımlı kılmaktadır.

Ama ekonominin bu askerî müşevviki nereye varır? Son beş yılda Amerika Birleşik Devletlerinin sadece dolaysız askerî masrafları 220 milyar dolardır. Bununla beraber, yıllık üretimdeki artış ritimleri ortalaması pek az yükselmiştir: % 2,5'dan az. Silahlanma yarışı, Amerikan ekonomisini son dört yılda patlak veren iki buhrandan kurtaramamıştır.

«... ekonominin askerîleştirilmesi, iktisadi güçlükleri azaltmak şöyle dursun, tersine, çağdaş kapitalizmin ekonomik kararsızlığının asıl sebeblerinden biri olmaktadır. Birleşik Amerika Devletlerinin bütçesi dünyanın en yüksek askerî bütçesidir ama, buna karşılık, üretimdeki artış ritimleri son derece yavaştır.»

«Demek ki, Amerika Birleşik Devletlerinin askerî masraflarındaki devamlı artışın iç pazarı genişletemiyeceği görülmektedir. Bu da Amerikan ekonomisinin çelişmelerini arttırmaktan başka bir sonuç vermez. «Savaş üretimi için daha çok para sarfedilince kapitalist ekonomi daha kararsız, çelişmeleri daha keskin olur.» - »

«Silâhlanma yarışı bir refah faktörü olamaz diyen sosyalist iktisatçıların fikrini hayat tamamen doğrulamıştır.»

Buna karşılık Amerikan silah sanayicisi kapitalistler daha fazla kâr ederek, daha çok zenginleşmişler ve Pentagon'un ülke içindeki kontrolu ve nüfuzu artmış ve büyük bir ekonomik kudrete sahip olmuştur.

Oysa iç pazar ancak; işçilerin gerçek ücretlerinde, çiftçilerin gerçek gelirlerinde esaslı bir yükselme; çalışan nüfusun sayısında önemli bir artış sağlamayla ve bunun sonucu olarak Amerikan vatandaşlarının ferdi tüketimlerini arttırmak suretiyle genişletebilirdi.

Amerikan ekonomisine hakim olan tekellerin bu yola başvurmaları ise kapitalizmin tabiatına aykırıdır. Daima artan kârların peşinde koşmak tekellerin öz tabiatıdır. Bu yüzden tekellerin kendiliklerinden işçi ücretlerini yükselterek, ferdi tüketimleri arttırmak suretiyle iç pazarları genişletmeleri beklenemez.

Tam tersi, ikinci dünya savaşından sonra yani, 1944 yıllarından itibaren Amerikan işçilerinin ücretleri, 1955 yılına kadar düşüş kaydetmiştir. 1955 deki Amerikan işçilerinin ortalama gerçek ücreti 1944 deki düzeyin altındadır. Ancak, 1955 ten sonra işçilerin ve sendikaların ciddi mücadeleleri ve ısrarla yürüttükleri grevler sonucunda gerçek işçi ücretlerinde çok az bir artış olmuştur. Fakat bu kadar bir artış da pek tabii iç pazarın gerçekten genişletilmesi için yeterli olamazdı ve olmadı.

Amerikan ekonomisinin içine sürüklendiği genel buhranı önlemek için düşünülen ve önerilen tedbirler arasında; iç pazar darlığını, daha fazla dış pazarlar sağlayarak gidermek tedbiri de vardı. Bunun için az gelişmiş ülkelere güveniyorlardı. Fakat bu az gelişmiş ülkelerde de gerçekten pazar açabilmek için; Amerikan tekellerinin bu ülkelerin sanayileşme politikasını frenlememeleri, bu ülkelere uzun vadeli krediler vermeleri, yatırımlardan daha az kâr, daha az faiz almaları, yeni kurulmuş işletmelerin mülkiyetini, bu işletmelerin kuruldukları yerlerdeki halklara terketmeleri gerekirdi. Bu suretle az gelişmiş ülkelerin gerek satış, gerekse kredi pazarı olmaları sağlanabilirdi. Tekelci kapitalizmin aşırı kâr hırsı, tabiatındaki bu özellik, onu bu şekilde davranmaktan alıkoyuyordu.

Ayrıca az gelişmiş ülkelerdeki Millî Kurtuluş hareketleri ve siyasi durumlardaki istikrarsızlık Tekelleri, bu ülkelere büyük yatırımlar yapmaktan alıkoyuyordu. Yatıracakları sermayeyi garanti edebilmek için, bu ülkelerde kendi kontrollarında idareler kurmak zorunda kalıyorlardı. Bunun için de oradaki gerici güçlerle işbirliği yapıyorlar ve onları iktidara getiriyorlardı. Fakat bu usul de bir çare değildi. Çünkü kendi halklarının düşmanlığını kazanmış kişilerin iktidar olması da; sanayi kalkınması için gerekli büyük sermaye yatırımlarını garanti edecek bir politik ortam yaratamıyordu. Emperyalist tekeller de bu yüzden sermayelerini tehlikeye atmaktan çekiniyorlardı.

«Emperyalist ülkelerin az gelişmiş ülkelerde mevcut olan gerici kuvvetlere dayanmaktan ibaret olan şimdiki sömürge politikalarının ekonomik temeli budur. İyice anlaşıldığı gibi, böyle bir politika, bu ülkelerin sanayileşmesi için önemli sermaye yatırımları yapılması imkânını ortadan kaldırmaktadır.»

Emperyalist tekeller, kendi sermayelerini tehlikeye atmamak için Amerikan devlet bütçesinin kaynaklarını da kullanma imkânına sahiptirler. Fakat bunun için devletin, zaten halkın sırtında ağır bir yük olan vergileri daha da arttırması gereklidir ki bu da kolay bir iş değildi. Zaten tekeller Amerikan devletinin az gelişmiş ülkelerin ekonomik kalkınması için sermaye yatırmasına da pek razı olmazlar. Çünki emperyalist tekeller, savaş sanayiinden muazzam kârlar etmeye alışmışlardı. Oysa devlet, ancak askerî masrafları kısarak, serbest kalacak sermayeyi az gelişmiş ülkelere aktarabilirdi; askerî masrafların kısılması ise, savaş sanayiinin kârlarının azalması demekti. Bu yüzden Amerikan devletinin de, az gelişmiş ülkelere ekonomik kalkınmaları için (propagandaların söylediği gibi) öyle pek fazla kredi filân verdiği yoktu.

«Az gelişmiş ülkelerle ticaret yoluyla pazarın genişletilmesi, bu ülkelere büyük krediler verilmedikçe imkânsızdır. Oysa, Amerika Birleşik Devletleri'nin, ülkelere yaptığı yardım önemsizdir. Örneğin, 1961-1962'de Amerika Birleşik Devletleri hükümeti, ekonomik, askerî ve teknik yardıma 3.6 milyar dolar tahsis etmiştir. Bu, hem az gelişmiş ülkeler, hem de Amerika Birleşik Devletleri için okyanusta bir damladır.»

Gelecek yazıda Kapitalist (Emperyalist) kampın ve başı çeken üyesi Amerikan ekonomisinin 1974 yılına kadar geçirdiği safhaları ve Ekonomik Genel Krizin bugünkü patlama noktasına nasıl geldiğini göreceğiz.

Türkiye İşçi Partisi yeniden kurulurken ...

(Baştarafı 1. Sayfada)

istiyorlardı. Bu suretle İşçi Sınıfının politik bilinçlenmesinin mümkün olacağına, parti ve sendikalar kapatılsa dahi bu bilinçlenmeyi geliştirecek kıvılcımın işçi saflarına atılmış bulunacağına ve bu ateşlenmenin giderek yaygınlaşacağına inanıyorlardı. Bu anlayışla, çeşitli iş kollarını kapsayan ve hızla gelişen Merkezî (iş kolu esasına göre) sendikalar kurmaya başladılar. Ve çeşitli yayın ve eğitim yoluyla işçinin politik bilinçlenmesi için yoğun bir faaliyete giriştiler.

Kısa bir süre sonra da Şefik Hüsnü Deymer; kasıtlı tahriklere kapılarak, kendisinin de katıldığı bir toplantıda alınan kararla kurulan **«Türkiye Sosyalist Partisi»**nin ardından ve demokratik ortamın gerçekten geldiğine inandığı için **«Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi»**ni kurdu. Şefik Hüsnü'nün Partisi de faaliyete geçti ve o da, hızla gelişen mahalli sendikalar (İşyeri esasına göre) kurmaya başladı. Fakat önceki partiden farklı olarak, bu parti yöneticileri, demokratik ortamın gerçekten geldiğine ve partilerin kapatılmayacağına inandıkları için politik teşkilâtlanmaya da hız verdiler. Çeşitli illerde şubeler açtılar. Bu arada pek tabii illegal kadro da tamamen ortaya çıkarılarak görevlendirildi ve bu suretle de afişe edilmiş oldu.

Hazırladıkları oyuna Sosyalistlerin düştüğünü gören ve gelişmeleri pusuda bekleyen o zaman ki tek parti iktidarı (Burjuva C.H.P. iktidarı) ve onun gizli örgütü Milli Emniyet Teşkilâtı harekete geçtiler. Örfi idare ilân edilerek Partiler, onların kurdukları sendikalar ve bütün yayın organları kapatıldı, yöneticileri de tutuklandı.

Fakat Burjuva C.H.P. iktidarı; sendikaların bu hızlı gelişmesinden ve İşçi Sınıfındaki potansiyelden ürkmüş ve Partileri, sendikaları kapatmakla bu gelişmenin durdurulamıyacağını anlamıştı. Onun için İşçi Sınıfını aldatmak ve içinden fethetmek amacıyla yeni tertiplere ve oyunlara girişti. Özel olarak yetiştirdiği kendi ajanları olan Rebii Barkın, Süreyya Birol, Sabahattin Selek ve daha bazı kişileri, C.H.P.'nin kontrolunda ve onun anlayışına uygun sendikacılığı oluşturmak üzere ortaya sürdü. 1947 yılında Sendikalar Kanununda yapılan tadilâttan sonra, bu ajanların çalışmasıyla paralı, profesyonel sendikacılık anlayışı yayılmaya başladı ve bu anlayış doğrultusunda sendikalar ve **«İstanbul İşçi Sendikaları Birliği»** kuruldu. **«Hür Bilek»** adı altında bir işçi gazetesi yayınlandı. Kısa sürede kurulan ve gelişen bu sendikalar; 1952 de kurularak burjuvaziye angaje olmaya başlayan ve Demokrat Parti iktidara geldikten bir süre sonra da tamamen Amerikan emperyalizmine bağlı kişilerin kontrolü altına giren Türk-İş etrafında toparlandılar.

Demokrat Parti'nin iktidarının son yıllarında Adnan Menderes; izlediği enflâsyonist politika sonucu içte ve dışta zor duruma düştü. İstediği yardımı alamadığı için Amerikaya karşı (biraz da şantaj kokan) daha bağımsız politika izlemeye kalkıştı. İçeride de, iş işten geçtikten sonra, İşçi Sınıfının desteğini sağlamak ihtiyacını duydu. Sendikalara bazı hak ve özgürlükler vermeye girişti. Bu arada görevlendirdiği Medeni Berk; sendikacılarla temaslar ve toplantılar yaparak ilişkiler kurdu. Demokrat Parti saflarında örgütlenmeleri ve iktidarlarına yardımcı olabilmeleri için, sendikacılara ve sendikalara maddi her türlü yardımın yapılacağını **vaat etti**,

O sırada Sosyalist Hareket de; 1951-1952 T.K.P. tevkifatından ve mensuplarının mahkumiyetinden ötürü ve ikinci defa kurulan **«Türkiye Sosyalist Partisi»** yöneticilerinin de tekrar tutuklanması ve yayın organlarının kapatılması dolayısıyla sinmiş, kış uykusuna yatmıştı. 1946 yılından sonra zaten zayıf olan İşçi Sınıfı ile devrimciler arasındaki bağlar da bu sırada tamamen kopmuştu. Fakat devrimcilerin bağlarının kopmasına rağmen İşçi Sınıfında, yıllarca süren Sosyalist Mücadelenin yarattığı bir birikim mevcuttu. Ve münferit olarak bir kaç devrimci de, bir kaç ilde İşçi Sınıfı saflarında faaliyet gösterebiliyorlar ve ilişkilerini **sürdürüyorlardı.**

Derken **1960** yılında **27 Mayıs** geldi, çattı. Başlangıçta Amerikanın tahrik ettiği, fakat bir süre sonra kontrolundan kaçırdığı ve üst yapıda ileri bir atılım haline dönüşen 27 Mayıs hareketi ve iktidarı; bazı sendikacılarda ve sendikalarda da olumlu yönde bir kıpırdanma yarattı.

1961 yılında Sendikaların durumu şöyle idi:

C.H.P. nin sendikaları kendi doğrultusunda yönetmek için öne sürdüğü adamlarının **1947** yılında ilk olarak İstanbul'da kurdurduğu **«İşçi Sendikaları Birliği»** nin benzeri birlikler, daha sonra başka bölgelerde de kurulmuştu. 1952 de İşçi Sınıfı mücadelesi bakımından daha ileri bir aşama gibi görünen ve öyle olduğu iddia edilen **«TÜRK-İŞ»** Konfederasyonu kurulunca, bu birlikler de şeklen ona bağlanmıştı. Fakat Türk-İş zamanla yozlaştı ve 27 Mayıs'tan sonra da tamamen Amerikan yanlısı kişilerin kontroluna girince; bölgesel kuruluşlar olan Birlikler içinde Türk-İş'e karşı daha önceden başlayan muhalefet belirgin bir şekle dönüştü ve enterasan bir çelişki yarattı. C.H.P. nin özel ajanlarının İşçi Sınıfını hedefinden saptırmak amacıyla ilkin İstanbulda kurdurduğu Birlik ve sonra diğer bölgelerde de kurulan birlikler; İşçi Sınıfının Mücadelesini geliştirmek ve sapmadan kurtarmak iddiasıyla kurulan Türk-İş kendisi sapıtınca, Türk-İş karşısında daha ilerici ve gerçekçi bir tutuma girdiler.

Bu durum, Burjuva partisi C.H.P. nin, 1946 yıllarındaki endişesinde haklı olduğunu ve partileri, sendikaları kapatmakla İşçi Sınıfı mücadelesinin önlenemiyeceğini ve hatta kendi kurdurduğu Sendikal kuruluşların bile bu gelişmeyi ve bilinçlenmeyi durduramıyacağını gösterdi.

Hatırlayabildiğimiz kadarıyla 1961 yıllarında bu **«İşçi Sendikaları Birliği»** adı altındaki mahalli kuruluşların bulunduğu illerin ve Birlik Başkanlarının adları:

İstanbul'daki **«İşçi Sendikaları Birliği»** Başkanı Avni Erakalın, İzmir'deki Birlik Başkanı Rahmi Eşsizhan, Ankara'daki Birlik Başkanı Tahir Öztürk, Kocaeli (İzmit)'deki Birlik Başkanı İbrahim Çetkin, Adana'daki Birlik Başkanı Mehmet Emin Yıldırım, G. Antep'teki Birlik Başkanı Ahmet Top, Diyarbakır'daki Birlik Başkanı Sait Burçin, Mersin'deki Birlik Başkanı da Orhan (......?) idiler.

Yine 1961 yıllarında, münferit olarak bir kaç ilde işçi ile ilişkilerini sürdürdüklerini söylediğimiz devrimcilerden İstanbul'da olanlardan bir kaçı; dar kapsamlı ve geçiş için köprü görevini görebilecek bir **İşçi Partisi** kurulmasını (o günkü şartlar içinde) gerekli görüyorlardı. Bu suretle hem sendika liderlerinin, burjuva partilerinin peşine takılıp İşçi Sınıfını da oyalamalarına engel olmak, hem Türk-İş'e karşı bir tutum içine giren Birlik'lerde etkili olarak bir taban oluşturmak, hem de sendikacıların teorik eğitimini ve İşçi Sınıfının politik bilinçlenmesini sağlamak düşüncesiydeydiler. İlişkili oldukları sendika ve işçi çevrelerinde bu amaçla teşebbüslere geçtiler. Özellikle o sıralarda sosyalizme en yatkın bir sendikacı olan ve bazı Sendikacılar üzerinde etkisi bulunan (Basın Teknisyenleri Sendikası Genel Sekreteri) İbrahim Güzelce'yi de Parti kurulmasının gerektiğine ikna ederek, onun da harekete geçmesini sağladılar. Bunun üzerine İşçi Partisi kurmak için sendikalar tarafından girişilen ilk teşebbüs; İbrahim Güzelce'nin anlattığına göre, Bahir Ersoy tarafından engellenmişti. O sırada Tekstil Sendikası Genel Başkanı ve sendikacılar üzerinde etkinliği olan Bahir Ersoy (şimdi CHP Milletvekili); İşçi Partisi kurmak niyetiyle kendisini ziyaret eden sendikacılara, (sanki gizli bir örgüt kurulacakmış gibi) şöyle demiş:

«Milli Emniyet'in bu parti işinden haberi var. Sizin bu amaçla beni ziyaret edeceğinizden de daha önce haberleri varmış. Biraz önce bana telefon ederek bildirdiler, bu işi de tasvip etmiyorlar.»

(Devamı 6. Sayfada)

GERÇEĞİN SESİ

DEVRİMCİ DÜŞÜNCEDE — DEVRİMCİ DAVRANIŞTA

TÖB - DER miting ve toplantılarının düşündürdükleri

Günümüz Türkiyesinde artık; İşçi Sınıfımızın devrimci mücadelesi doğrultusunda yürütülecek demokratik kitle hareketlerinin devrimci bakımdan gerekliliği anlaşılmış ve başıbozuk sokak hareketlerinden farklılığı kabul edilmeye başlanmıştır. İşçi Sınıfımızın ve emekçi Halkımızın politik bilinçlenmesi ve dolayısıyla örgütlenebilmesi için bugünkü aşamada, (Anayasanın da kabul ettiği) bu demokratik kitle hareketlerinin yapılması ve sürdürülmesi şarttır. Buna, ne sebeble olursa olsun (Devrimcilik adına) karşı çıkmak; Emperyalizmin ve yerli tekelci burjuvazinin arzularına uymak ve Faşist provokasyona teslim olmak anlamını taşır. Devrimci mücadelede, tehlikeler karşısında (Taktik nedenler gerektirmedikçe) geri çekilmek ve sinmek, yani pasifize olmak hiçbir şekilde doğru ve haklı gözterilemez, savunulamaz.

Ancak, bu demokratik kitle hareketlerinin Türkiyenin somut şartları göz önünde tutulmak suretiyle ve kitlelerle daha önceden sıkı bağlar kurularak, kitlelere ters düşmeyecek, kitlelerden kopmayacak, onlar tarafından benimsenecek biçimde hazırlanması ve uygulanması şarttır.

Öncelikle Türkiyenin objektif ve subjektif şartları temel olmak üzere; İşçi Sınıfımızın ve emekçi Halkımızın dini inançlarına saygılı olunmalı, mezhep çatışmaları, bölgesel ahlâk anlayışı ve gelenekler dikkate alınmalı, karşı güçlerin nicel ve nitel durumları doğru olarak tesbit edilmelidir. Özellikle, kullanılacak taktik sloganın zaman ve mekâna göre seçiminde gerçekçi olmak da en önemli sorundur. Aksi halde, bu şartlara uyulmadan girişilecek hareketler; beklenen faydayı sağlamayacağı gibi, karşı güçlerin provokasyonlarına elverişli bir ortam yaratır.

Fakat bazı hallerde TÖB-DER Mitinglerinde olduğu gibi; iyi niyetle ve mevcut imkânlar ve yetenekler ölçüsünde tedbirler alınarak girişilen gerekli hareketler de, provoke edilebilir ve ümit edilenlerin bir kısmını sağlayamaz. Bu durum asla moral bozmamalıdır!. Unutulmamalıdır ki, bu hareketlerin adı demokratik **«MÜCADELE»**dir. Başarıyı da, başarısızlığı da birlikte taşır, birlikte getirir. Aslolan, hareketin hatalı ve eksik yönlerini görebilmek, ders almak ve ilerideki hareketler için tecrübe sahibi olabilmektir. Zaten TÖB-DER yöneticileri de açıklamalarında bu gerçeği belirtmişler ve bu görüşü benimsemişlerdir.

TÖB-DER Mitingleri için; **«Pahalılık ve Faşizme karşı»** sloganı iyi seçilmiştir. Fakat, **«Pahalılık ve Faşizme karşı»** cümlesindeki **«ve»** kelimesi, pahalılık ve faşizmin arasındaki yakın ilişki ve sebeblerin gerektiği biçimde açığa çıkmasına engel olmaktadır. Örneğin **«İşsizlik ve Pahalılık yaratan Faşizme karşı»** sloganı; bugünkü şartlarda Faşizmi halkın kafasında ve gözünde daha somut bir biçimde canlandırırdı. Ayrıca Halkımızın dini inançlarına saygılı olunduğu, inandırıcı bir biçimde açıklanabilir ve bu suretle karşı güçlerin, tarihî Sunnî-Alevi çekişmesini istismar etmeleri tamamen olmasa da kısmen önlenebilirdi. Hareketin amaçları ve Halkımıza sağlayacağı faydalar Halkın içinde daha geniş ve yaygın bir **«Propaganda ve Ajitasyon»**a girişilerek açık ve seçik biçimde gözler önüne serilebilirdi. Ve Halkımızın bir kısmının aktif desteği, bir kısmının da tarafsızlığı sağlanarak, karşı bir hareketin etkisi ve yaygınlığı azaltılabilirdi. Anayasal ve demokratik bir davranışa geçildiğine göre, kanunsuz ve haksız bir saldırıya, en sert şekilde karşı koymak üzere gerekli savunma tedbirleri alınabilirdi. Asıl ve en önemlisi de; TÖS zamanındanberi süregelen; özellikle il ve ilçelerdeki öğretmenlerin geniş bir çoğunluğunun nazarî olarak Halkçı, fakat pratikte tamamen halktan kopuk yaşantıları rasyonel bir şekilde ele alınabilir, lokallerde oyun oynayarak geçirilen boş zamanları, halk içinde girişilecek faaliyetlerle değerlendirilebilirdi.

Yine de her şeye rağmen TÖB-DER'in toplantı ve mitinglerini, ileriye doğru atılmış, demokratik bir adım olarak kabul etmek gerekir.

TÜRK-İŞ I. KURULTAYI DOLAYISİYLE

(Baştarafı 1. Sayfada)

birliğiyle ağız ve tavır değiştiriyorlar ve İşçi Sınıfını aldatmak ve oyalamak politikalarını sürdürebilmek için yeni tertiplere başvurmak zorunda kalıyorlar.

Türk-İş ve ona bağlı sendikaların tutucu yöneticileri böyledir de, DİSK ve ona bağlı devrimci sendikaların yöneticileri, İşçi Sınıfı için gerekli olanı yapmakta mıdırlar?

DİSK yöneticilerinde ve onlara bağlı bazı devrimci sendika yöneticilerinde de; İşçi Sınıfımızın ekonomik mücadelesini, onun politik mücadelesinden ayrı tutma eğilimleri (her ne kadar gizlenmek isteniyorsa da) sezilmektedir. Ayrıca, sendikaların her şey oldukları ve her şeye kaadir oldukları görüşü de (Sendikalizm) güç kazanmaktadır.

Gelecek sayımızda, Türk-İş I. Kurultayı ile birlikte bu konular üzerinde de geniş şekilde duracağız.

ŞEVKİ AKŞİT ÖLDÜ (1921 — 1975)

Şevki Akşit (Hata ve sevaplarıyla) hayatını Devrimci Mücadeleye adamış bir kişi idi. Türkiyenin Devrimci Mücadelesinin teori ve pratikteki meselelerinde kendisiyle aynı görüşleri paylaşmadığımız halde; devrimci karakterinin sağlamlığına, samimiyetine ve alçak gönüllülüğüne saygımız vardı.

Devrimci dostlarına ve ailesine baş sağlığı dileriz.

GERÇEĞİN SESİ

BASRİ USTA'nın (Dede) ÖLÜMÜ ÜZERİNE

5 Şubat 1975 günü, saat 17.00'de devrimci arkadaşımız Basri Dede 53 yaşında aramızdan ayrıldı. Dede, 27 yıl bilfiil işçi olarak çalışmış, İşçi Sınıfının yetiştirdiği devrimcilerden biriydi.

Hayatı boyunca, düşüncesinde inançlı ve davranışında kararlı olarak kaldı. Sınıfının ahlâkını ve davranışını, işkence masasında da, mahpusanede de, dışarıda da her zaman korudu. Geriye temiz bir ad bıraktı. Devrimci arkadaşlarının katıldığı cenazesi 7 Şubat 1975 günü Ümraniye mezarlığında toprağa verildi. Mezarı başında en yakın işçi arkadaşlarından Şevki Erencan bir konuşma yaptı.

Bütün devrimci dostlara baş sağlığı dileriz.

ARKADAŞLARI

Türkiye İşçi Partisi

(5. Sayfadan Devam)

Bahir Ersoy'un bu sözleri üzerine; zaten tam bilinçli ve kararlı olmayan, aynı zamanda Milli Emniyet'in o günkü baskı ve sindirme metodlarını bildikleri için korkan Sendikacılar da bu işten vazgeçmişlerdi.

O «Birkaç» devrimci ise işin ucunu bırakmadılar. Bu sırada yaklaşmakta olan Milletvekili seçimleri (1961 seçimleri) dolayısıyla Sendikacılardan bazıları burjuva partilerinden Milletvekili olabilmek ümidi içindeydiler. **«Birkaç devrimci»**, sendikacıların bu eğilimlerini ve hazırlıklarını biliyorlardı. **«İşçi Partisi»** kurulduğu takdirde ve iyi bir teşkilâtlanma ve çalışma yapılabilirse **«İşçi Partisi»**nden de, işçi Milletvekili çıkarabilmenin mümkün olduğuna Sendikacılardan bazılarını ikna ettiler. 27 Mayıs'ın üst yapıda yarattığı nisbi ferahlık, daha önceki teşebbüsün etkisi ve Milletvekili olabilme arzusu, Sendikacıları bu sefer daha geniş bir kadro ile tekrar **«İşçi Partisi»** kurma teşebbüsüne itti. Ve bilindiği gibi 12 Sendikacının resmen müracaatı ile **«Türkiye İşçi Partisi»** kuruldu ve faaliyete geçti.

Parti faaliyete geçtikten sonra, bu **«Birkaç devrimci»** diye bahsettiğimiz kişilerden birisi olan Orhan Müstecaplı; Parti'nin bazı yazışmalarında ve basına verilen yazılı demeçlerinin hazırlanması gibi işlerde dışarıdan yardımcı da oluyordu. T.İ.P. Genel Başkanlığı; bu şekilde parti dışından yapılan desteğin sakıncalı olduğunu ve dedikodu yarattığını ileri sürerek, bu arkadaşın da resmen T.İ.P.'e üye olmasını ve Merkez Komitesine girmesini teklif etti. Bu teklifi kabul eden bu arkadaş, **«Türkiye İşçi Partisi»**nin ilk üyelerinden birisi olarak Partiye ve Sendikacı olmayan ilk kişi olarak da **«Merkez Komitesi»**ne girdi.

Merkez Komitesi çeşitli politik görüşleri savunan 12 kurucudan ve diğer Sendikacılardan oluşuyordu. Orhan Müstecaplı'nın katılmasından sonra da, dışarıdan katılacak diğer kişiler için birkaç kişilik kontenjan bırakılmıştı. Çalışma müfettişliğinden ayrılmış (sonradan avukatlığa başlayan) Sedat Erbil adında sendikalara yakınlığı olan bir kişi de, bir süre sonra Merkez Komitesine dahil edildi.

Çeşitli teklif, görüş ve mülâhazalar üzerinde durulduktan sonra Merkez Komitesi; Parti Program ve Tüzüğünün hazırlanması görevini (15 günde bitirilmek üzere) Orhan Müstecaplı'ya verdi.

GELECEK SAYIDA: T.İ.P.'in dayandığı «İstanbul İşçi Sendikaları Birliği» ve diğer mahalli Birlik'ler nasıl bir tertiple ve ne amaçla lağvedilerek Türk-İş bölge temsilcilikleri haline getirildiler?.. Bunda kimlerin rolü ve parmağı vardı?.. M. Ali Aybar ve daha sonra katılan diğer Burjuva bürokrat unsurlar T.İ.P.'i nasıl yozlaştırdılar?.. Bu ikinci tertip de nasıl yürütüldü?.. Açıklanacaktır.

OKUYUCULARIMIZA

12 Ağustos 1974 tarihli bildirimizde, görüşlerimizi açıklamış ve gazetemizin yakında yayınlanacağını ilân etmiştik. İlk sayımızı bu bildiriden ancak 5 ay sonra yayınlayabilmemiz mümkün olmuştu. Gazetemizin 15 günde bir çıkacağını belirtmemize rağmen 2. sayımız da zamanında yayınlanamadı, 3. sayımız da yine bir hayli geciktikten sonra elinize geçti.

Bu aksamalardan ve durumumuzdan ötürü, bir çok okuyucumuzun yazılı ve sözlü eleştirilerine hedef olduk ve olmaktayız. Okuyucularımızın da gerçekten haklı görecekleri bir takım sebepler ileri sürme imkânına sahip olmamıza rağmen; peşinen eleştirileri haklı ve kendimizi hatalı kabul ediyoruz.

Bundan böyle gazetemizi daha düzenli ve mümkün olduğu kadar aksatmadan yayınlamaya gayret edeceğiz.

Ayrıca bundan böyle, gazetemiz maddi ve dağıtım şartlarının zorlamasıyla fiyatını 2 liraya, sayfa adedini de 6'ya çıkartmıştır. Abonelerimizin hesapları da bundan böyle bu fiyat üzerinden değerlendirilecektir.

Okuyucularımızdan her şey için özür dileriz.

GERÇEĞİN SESİ

GERÇEĞİN SESİ

Onbeş Günde Bir Çıkar ★ Siyasi Gazete ★ Sahibi: Emin KARACA ★ Sorumlu Yazıişleri Müdürü: İsmet KARAMANOĞLU ★ İdare Yeri: Çatalçeşme sokak Yavuz Han Kat: 5 No: 25 Cağaloğlu - İSTANBUL ★ Yazışma Adresi: P.K. 501 Aksaray - İSTANBUL ★ Gazetemize Gönderilen yazı ve resimler neşredilmese de iade edilmez ★ İlân: Anlaşmaya bağlıdır ★ Abone şartları Yıllık: 50 Altı Aylık: 25 TL. ★ Dış Ülkeler için ayrıca posta ücreti ilâve edilir ★ Dizgi ve Baskı: Latin Matbaası, Ticarethane sokak No. 35 Sultanahmet / İSTANBUL ★ Dağıtım: Gazetemizin Yazışma ve İdare Yeri adreslerinden yapılmaktadır.

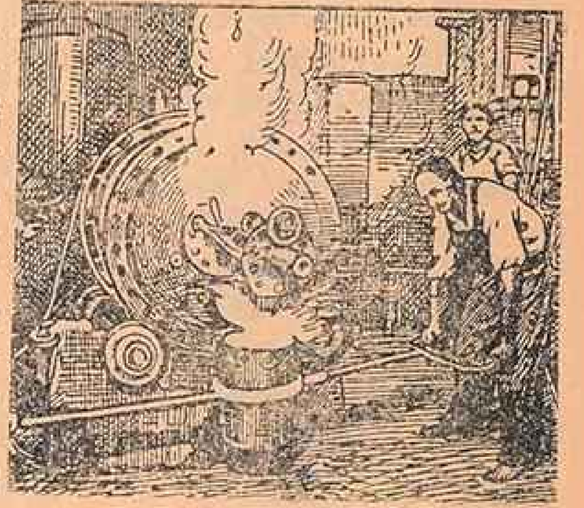
İŞÇİ SINIFI HAREKETLERİ

SENDİKALARIN GÖREVİ SADECE EKONOMİK MÜCADELE DEĞİLDİR

Daha önceki yıllarda işverene ve onun kurdurduğu sarı sendikalara karşı yiğitçe mücadele veren Türk Demir-Döküm'de, bu sefer işveren, sarı Otomobil-İş sendikasını işçinin başına belâ etmiştir.

Adı geçen sarı sendika, 1972 yılından beri Türk Demir-Döküm işçileri arasında faaliyete geçmiş, bir miktar işçiyi de kandırıp gizlice üye kaydedebilmişti. 1974 yılı sonlarına doğru, işçi temsilcisi seçiminin yapılması sırasında, Otomobil-İş'in gizli faaliyetleri açığa çıkmış ve yeni seçilen temsilciler, bunun üzerine bu sarı sendika ile mücadeleye hız vermiştir. Bu mücadele sırasında sarı Otomobil-İş sendikası tarafından kandırılıp kışkırtılan kimi işçiler, Maden-İş üyesi işçilerden bazılarını bıçakla yaralamıştır. Otomobil-İş sendikası üyesi bir kaç işçi de, bıçak taşımak ve adam yaralamakdan gözaltına alınmıştır.

Bu tip olayların ve sarı sendikaların, geçmişte yiğitçe mücadele vermiş Türk Demir-Döküm gibi bir fabrikada bile görülebilmesi; Maden-İş sendikasının ve DİSK'e bağlı diğer sendikaların, kendilerini sadece işçilerin ekonomik yığın örgütü olarak saymalarından ve faaliyetlerini bununla sınırlamalarından ötürüdür. Sendikalar İşçi Sınıfının ekonomik yığın örgütüdür. Fakat bu demek değildir ki; sendikalar sadece ekonomik mücadele etmelidir ve İşçi Sınıfının

kısa dönemdeki ücret isteklerini yerine getirmekle yükümlüdür. Bu yanlıştır!.. Aslında sendikalar, İşçi Sınıfının politik bilinçlenmesi için de çaba sarfetmek ve her türlü sosyal mücadelelerde bulunmak zorundadırlar. Bunu yapmadıkları müddetçe; İşveren ve sarı sendikalar tarafından bilhassa bölgesel ayrılıklar ve zıtlıklar kışkırtılarak, işçiler birbirlerine düşürülecektir.

A.P.'Lİ İETT GENEL MÜDÜRÜNÜN C.H.P.'Lİ BELEDİYE BAŞKANINA KARŞI MÜCADELESİ

Son işkolları yönetmeliğine göre İstanbul İ.E.T.T. işyerlerinde, iş kolları sözleşme yetkisi alan Genel-İş sendikası, geçtiğimiz yıl İ.E.T.T.'nin bağlı olduğu İstanbul Belediyesi ile bir toplu iş sözleşmesi imzalamıştı. Yıllardan beri İ.E.T.T.'nin bazı işyerlerinde faaliyet göstermekte olan sarı sendika Tüm-Tis'in ise ulaşım kısmında evvelce kaydettiği bir miktar üyesi vardır. Bu sarı sendika, İ.E.T.T. işyerlerinde üye çoğunluğunun kendisinde olduğunu iddia ederek, Genel-İş Sendikasının, İstanbul Belediye Başkanlığı yetkilisiyle imzaladığı toplu sözleşmeyi uygulatmamak için ihtilâf yaratmıştır. Sarı sendika Tüm-Tis; işçi aleyhindeki bu faaliyetlerinde, İstanbul Belediyesine bağlı bir kuruluş olan İ.E.T.T'ye A.P. iktidarı zamanında tayin edilen. Saffet Gürtav'dan büyük destek görmektedir. İ.E.T.T. Genel Müdürlüğü, sarı Tüm-Tis sendikasını tutarak, kendisinin bağlı olduğu İstanbul Belediyesi yetkilisince yapılan Genel-İş'in sözleşmesini tanımamış ve keyfi bir davranışla uygulamamıştır. Bunun üzerine Genel-İş sendikası İ.E.T.T. işyerlerinde grev oylamasına gitmişti. Bazı garajlarda oylamayı kazanan Genel-İş sendikası, 15 Şubat günü ilk önce Topkapı garajında grev uygulamasına başlamış; başarılı ve etkili olan bu ilk günkü grevin arkasından, Şişli garajı da greve katılmıştır. Bu suretle İ.E.T.T. işçisi birlik ve beraberlik örneği göstermiştir. Grevin ikinci günü, başka garajlardaki işçilerin de katılmaya hazırlandıkları sırada Sıkıyönetim Komutanlığı grevi yasaklamıştır.

İşçinin doğal hakkı olan, Anayasa ve Kanunlarla teminat altına alınmış grev hakkını, Sıkıyönetim Komutanlığı kendi yetkilerine dayanarak yasaklarken gerekçe olarak da; halkın seyahat özgürlüğünün kısıtlandığını ve ulaşım sıkıntısı çekildiğini göstermiştir.

Sarı sendika Tüm-Tis'in teşvikiyle, Adalet Partisi sempatizanı işveren; halkın bir parçası olan İ.E.T.T. işçilerinin toplu sözleşmeden doğan haklarını aylardan beri çiğneyerek, bu işçi vatandaşları zaten var olan ekonomik zorlukların içine daha fazla itmektedir.

Tarihi tramvay işçileri grevlerini yapan işçilerin torunları İ.E.T.T. işçileri; bütün bu engellere rağmen haklı direnişlerinde ergeç başarıya ulaşacaklarına inanmaktadırlar. Ve zorlukların bilinçlerini daha çok arttırdığını söylemektedirler.

BİR TEKELCİ AİLE ŞİRKETİNİN OYUNU

İşverenle çeşitli anlaşmazlıklar nedeniyle, sendikaların bazı fabrikalarda başlattıkları grevler aylardan beri sürmektedir.

Bunların içinde en ilginç olan grev; Elektrometal fabrikasındakidir. 600 işçinin çalıştığı bu fabrikada, grev 11 aydır devam etmektedir.

Fabrikanın sahipleri Erenyol

ailesidir. Aile şirketinin başkanı Ali Naki Erenyol'dur. Fakat bütün işleri oğlu Nejdet Erenyol yürütmektedir. Bu aile şirketi bir çok fabrikanın sahibidir, ayni zamanda bir çok şirketlerde de hissedardırlar. Bahariye Sıcak Çekme, Ayvansaray Tel Çivi, Kauçuk ve Plâstik Sanayii fabrikalarının tamamına sahiptirler. Çelik Endüstrisi, Atlı Zincir, Yeni Kontraplâk, Pirelli ve Metaş'da ise büyük hisseleri vardır.

Erenyol'ların Elektrometal fabrikası, demir kütük ve döküm yapmaktadır. Ve grevden önce dökümü montaj sanayiine, kütükleri ise; tamamına Erenyol'ların sahip olduğu, Bahariye Sıcak Çekme ve Ayvansaray Tel Çivi fabrikalarına vermekte idi.

Erenyol'lar, Ayvansaray ve Bahariyedeki fabrikalarında grevden önce Elektrometal'de ürettikleri kütüğü kullanıyorlardı.

Halen devam eden bu grev sırasında kütüğü az miktarda serbest piyasadan almakta daha ziyade ithal etmektedirler.

İthal malı kütük, grevden önce Elektrometal'de ürettikleri kütüklerden daha ucuz ve kaliteli olduğu için Macaristan'dan kütük ithal etmekte ve zarara uğramamaktadırlar. Elektrometal grevde bulunduğu müddetçe, İşverenler Sendikasından da her ay masraflara karşılık olmak üzere 600,000 T.L. almaktadırlar. Bu iki sebepten ötürü Erenyol ailesinin grevin uzun süre devam etmesinden büyük bir kayıpları yoktur.

Oysa grevci 600 Elektrometal fabrikası işçisinin üye oldukları Maden-İş Sendikası, 11 aydır sürmekte olan ve daha da sürmesi muhtemel bu grevden ekonomik bakımdan zorlanmaktadır.